

M U Z E U L B A N A T U L U I T I M I Ş O A R A

ANALELE BANATULUI

Serie nouă

ARHEOLOGIE
ISTORIE

XVIII
2010

EDITURA MEGA
Cluj-Napoca, 2010

Colegiul de redacție:

Dan Leopold CIOBOTARU, *director al Muzeului Banatului*

Prof. dr. Florin DRAȘOVEAN, *redactor șef*

Zsuzsanna KOPECZNY, *secretar de redacție*

Lector dr. Ligia BOLDEA, Nicoleta DEMIAN-TOMA, Prof. dr. Vasile DUDAȘ, Conf. dr. Vasile RĂMNEANȚU, Prof. dr. John Michael O'SHEA (Michigan University, SUA), Prof. dr. Wolfram SCHIER (Freie Universität Berlin, Germania), Lector dr. Călin TIMOC, *membri*

Vigneta copertei: Wiliam Vastag

Analele Banatului, serie nouă, continuă publicațiile anterioare ale Muzeului Banatului din Timișoara:

Történelmi és Régészeti Értesítő, 1872–1918

Gemina, 1923

Analele Banatului, 1928–1931

Tibiscus, 1971–1979

Orice corespondență se va adresa
Muzeului Banatului, Piața Huniade nr. 1, RO-300002 Timișoara,
e-mail: analelebanatului@yahoo.com

Please send any mail to
Muzeul Banatului, Piața Huniade nr. 1, RO-300002 Timișoara,
e-mail: analelebanatului@yahoo.com

Tout correspondance sera envoyée à l'adresse:
Muzeul Banatului, Piața Huniade nr. 1, RO-300002 Timișoara,
e-mail: analelebanatului@yahoo.com

Richten Sie bitte jedwelche Korrepondenz an die Adresse:
Muzeul Banatului, Piața Huniade nr. 1, RO-300002 Timișoara,
e-mail: analelebanatului@yahoo.com

Responsabilitatea asupra conținutului materialelor revine în exclusivitate autorilor.

ISSN 1221-678X

EDITURA MEGA
Cluj-Napoca
e-mail: mega@edituramega.ro
www.edituramega.ro

CUPRINS ▪ SOMMAIRE ▪ INHALT ▪ CONTENTS

ARHEOLOGIE ȘI ISTORIE VECHĂ

ALEXANDRU SZENTMIKLOSI, SORIN TINCU	
Verbicioara Discoveries in Hunedoara	11
VICTOR SAVA, MARIUS ARDELEANU	
Observații asupra unei achiziții a Complexului Muzeal Arad.....	23
<i>Observations Concerning an Acquisition of the Arad Museum</i>	28
DUMITRU PROTASE	
Castrul legiunii III Flavia de la Berzovia. Săpăturile arheologice din anii 1965–1968	33
<i>Das Lager der Legion IV Flavia von Berzovia. Die Ausgrabungen der Jahre 1965–1968</i>	43
ALEXANDRU FLUTUR	
Cărămizile ștampilate ale legiunii XIII Gemina de la Cenad și Sânnicolau Mare	63
<i>Stamped Bricks of Legio XIII Gemina at Cenad and Sânnicolau Mare</i>	66
RAOUL ȘEPTILICI	
Monete barbarizate de secolul al IV-lea din bronz din Banat în descoperiri izolate.....	69
<i>Fourth Century Bronze Barbarous coins from Banat (Isolated Finds)</i>	73
VASILE-BOGDAN DOMOCOȘ	
Bijuterii monetare la barbarii dintre Dacia și Pannonia.....	77
<i>Coin Jewelry at the Barbarians Between Dacia and Pannonia</i>	80
CORIOLAN HORAȚIU OPREANU	
Medalionul cu măști din tezaurul de la Șimleul Silvaniei (Szilágysomlyó).	
Precizări iconografice și influențe culturale.....	81
<i>The „Masks” Medallion from the Hoard at Șimleul Silvaniei (Szilágysomlyó).</i>	
<i>Iconography and Cultural Influences</i>	91

ISTORIE MEDIE

DANIELA TĂNASE	
Despre artizanii metalelor în izvoare scrise din zorii Evului Mediu	115
<i>On the Metal Craftsmen According to Early Middle Age Written Sources</i>	121
LIGIA BOLDEA	
Un secol din evoluția unui domeniu feudal al Banatului de Câmpie: domeniul familiei nobile	
Danciu de Macedonia	123
<i>Un siècle de l'évolution d'un domaine féodal du Banat champêtre: les domaines de la famille noble</i>	
<i>Danciu de Macédonie</i>	134
ADRIAN MAGINA	
Un nobil sârb în Banatul secolului al XV-lea: Miloš Belmužević.....	135
<i>A Serbian Nobleman From XVth Century Banat: Miloš Belmužević</i>	142

LIVIA MAGINA	
Dreptul de târg și procesul de urbanizare. Cazul Felnac.....	143
<i>Market Right and Urbanization Process. Felnac Case</i>	148

ISTORIE MODERNĂ ȘI CONTEMPORANĂ

DRAGOȘ-LUCIAN ȚIGĂU	
Studenti din Timișoara la școli și universități europene (1730–1850)	151
<i>Studenten aus Temeswar an europäischen Schulen und Universitäten (1730–1850)</i>	170
ZORAN MARCOV, CIPRIAN GLĂVAN	
Istoria familiei Nikolics redată într-un document din colecția Muzeului Banatului.....	173
<i>Die Geschichte Der Familie Nikolics In Einer Urkunde Aus Der Sammlung Des Banater Museums</i>	177
VASILE DUDAȘ	
O personalitate marcantă a Banatului. Lucian Georgevici (1875–1940)	185
<i>Une personnalité marquant du Banat. Lucian Georgevici (1875–1940)</i>	192
FELICIA ANETA OARCEA	
Dinamica știutorilor de carte în comitatul Arad la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX.....	193
<i>La dynamique des gens lettrés dans le comté d'Arad à la fin de XIXème siècle et au début du XXème</i>	204
RADU ARDELEAN	
Viziunea lui Atanasie Marian Marienescu asupra istoriei vechi a românilor	205
<i>The Visions of Atanasie Marian Marienescu Upon the Old History of the Romanian People</i>	226
NICOLETA TOMA-DEMIAN	
Augustin Weber (1833–1909)	227
<i>Augustin Weber (1833–1909)</i>	235
IONELA MOSCOVICI	
Banatul în așteptarea păcii. Premisele unei misiuni franceze	241
<i>Le Banat en attendant la paix, le prémices d'une mission française</i>	250
ADRIAN DEHELEANU	
Dotarea aeronauticii române în perioada interbelică.....	251
<i>Die Ausstattung der rumänischen Aeronautik während der Zwischenkriegszeit</i>	257
VASILE RĂMNEANȚU	
Activitatea Primăriei Timișoara în anul 1933.....	259
<i>The Main Activities Developed by the Townhall of the Municipality of Timișoara in 1933</i>	273
DUMITRU TOMONI	
Adunările generale ale regionalei „Astra Bănățeană” (1937–1948)	275
<i>Les réunions générales de la régionale « Astra Bănățeană » (1937–1948)</i>	283
SÎNZIANA PREDĂ	
A doua conflagrație mondială, între document scris și memorial	285
<i>The Second World War Between Written and Memorial Document</i>	289
RADU PĂIUȘAN	
Activitatea Uniunii Patriotilor în Banat în anul 1944	291
<i>Die Tätigkeit des Patriotenvorbands in Banat im Jahre 1944</i>	301

ANTONIO FAUR	
Organizațiile Partidului Național Țărănesc-Maniu din Bihor (1944–1946)	303
<i>The Organizations of Maniu's National Peasants' Party in Bihor (1944–1946)</i>	325
EUSEBIU NARAI	
Situația financiar-bancară în județul Severin (1944–1948)	327
<i>La situation financière-bancaire dans le département de Severin (1944–1948)</i>	344
CEZAR STANCIU	
Jivkov și Dej între prietenie și interese. Relațiile româno-bulgare după al doilea război mondial (1948–1964)	345
<i>Jivkov and Dej Between Friendship and Interest. The Romanian-Bulgarian Relations in the Aftermath of World War II (1948–1964)</i>	352
MIODRAG MILIN	
Sârbii din România sub imperiul „limbii de lemn” de la „Iuda” Tito și „Genialul” Stalin spre jaloanele comunismului autohton	355
<i>The Serbs in Romania Under the Rule of “Wooden Language” from “Yuda” Tito and Stalin “The Genius” to the Regulations of Domestic Communism</i>	360

ISTORIA CULTURII, MUZEOLOGIE, ISTORIOGRAFIE CATALOAGE, VARIA

HEDY M-KISS	
Antimise – analiză iconografică	367
<i>Antimensia – Iconographic Analyses</i>	371

RECENZII

CĂLIN TIMOC, Dorel Bondoc, Cioroiul Nou, Craiova, 2010, 199 p.	381
LAJOS KAKUCS, Hedy M-Kiss, Textile istorice din colecția Muzeului Banatului Timișoara, secolele XVIII–XIX, Timișoara, 2009	382
ABREVIERI BIBLIOGRAFICE.....	387

SITUAȚIA FINANCIAR-BANCARĂ ÎN JUDEȚUL SEVERIN (1944–1948) (I)

Eusebiu Narai*

Cuvinte cheie: *finanțe, bănci, monedă, etatizare, județul Severin*

Mots-clés: *finances, banques, monnaie, étatisation, département de Severin*

Al doilea război mondial și-a lăsat amprenta asupra tuturor domeniilor vieții economice, sociale și politice din România. Situația s-a complicat considerabil după întoarcerea frontului și transformarea unei părți a țării în teatru de operațiuni. Mai mult, comportamentul trupelor sovietice după 23 august 1944 a condus la instalarea haosului. Practic, guvernul de la București s-a găsit în imposibilitatea de a-și exercita autoritatea – pentru câteva luni – asupra unei bune părți din Moldova, din nord-vestul Transilvaniei, asupra portului Constanța sau a circulației pe Dunăre. Pe acest fundal se va produce deprecierea rapidă a nivelului de trai, economia va fi dezorganizată, satisfacerea prevederilor Convenției de Armistițiu și continuarea operațiunilor pe frontul de Vest jucând un rol important.

Situația va putea fi din plin folosită de extrema stângă românească – în speță, de Partidul Comunist – care, ca instrument al Moscovei, a trecut la sovietizarea țării. Aceasta este, de fapt, o caracteristică a tuturor statelor ocupate de Armata Roșie, pierderile pricinuite de război și sistemul de comunicații deplorabil favorizând sovietizarea¹.

La sfârșitul anului 1944 și în prima parte a celui următor, activitatea economică este canalizată, cu eforturi umane și materiale deosebite, spre satisfacerea nevoilor frontului, ceea ce a afectat grav nivelul de trai al populației. Decalajul accentuat dintre cererea și oferta de bunuri de consum individual a determinat creșterea spectaculoasă a inflației, extinderea deosebită a „pieței negre”, apelul la cartelări/raționalizări de produse alimentare și de alt tip, toate acestea fiind însoțite și de revendicări

salariale. Nivelul scăzut al resurselor materiale și financiare, ca urmare a efortului de război și a distrugerilor provocate de acesta, dezorganizarea producției, datorită stării transporturilor, a celor feroviare îndeosebi, blocarea devizelor în străinătate, statutul conferit României prin Convenția de Armistițiu, și mai ales obligațiile economice stipulate în aceasta, precum și greutățile inerente procesului de trecere la producția de pace a unora din industriile care au produs pentru război ș.a., impuneau adoptarea unor măsuri cu caracter etatist-dirijist, menite să contracareze sau măcar să limiteze stările de lucruri extrem de grave și să conducă la normalizarea vieții economico-sociale, la sporirea producției, redresarea comerțului, a circulației bănești, ameliorarea condițiilor de trai ș.a. Elaborarea unui ansamblu coerent și eficient de măsuri în acest sens este întârziată – în bună măsură – de disputele dintre factorii de putere tradiționali și cei sprijiniți și/sau impuși direct de reprezentanții U.R.S.S. și care își propuneau orientarea vieții economico-sociale românești după modelul celei sovietice².

Bugetul de stat se găsea într-o situație deosebit de grea, importantele deficite trebuiau să fie acoperite prin emisiunea monetară a Băncii Naționale a României, din care cauză moneda se deprecia și își făcea loc, tot mai accentuat, inflația.

Încercarea Băncii Naționale a României, prin punerea în circulație a unei însemnate cantități de aur, sub formă de medalii, care erau vândute subscriitorilor pentru „împrumutul refacerii naționale”, nu a avut succesul scontat, dar a contribuit la accentuarea inflației și urcarea generală a prețurilor³.

* Universitatea de Vest Timișoara, Facultatea de Litere, Teologie și Istorie, Bd. Vasile Pârvan, nr. 4, e-mail: eusebiunarai@yahoo.com.

¹ Gheorghe Onișoru, *România în anii 1944–1948. Transformări economice și realități sociale*, București (1998), 21.

² Maria Mureșan, Dumitru Mureșan, *Istoria economiei*, București (1995), 324.

³ Alexandru Pinte, Gheorghe Ruscanu, *Băncile în economia românească (1774–1995)*, București (1995), 233.

În a doua jumătate a anului 1944, din cauza stării deosebite în care se găsea economia, Banca Națională a României a fost obligată să utilizeze resursele proprii – emisiunea, disponibilitățile bănești ale populației, ale bugetului de stat – pentru creditarea unor acțiuni impuse de situație, ca: înzestrarea armatei, acțiunile alături de armata sovietică, îndeplinirea obligațiilor rezultate din Convenția de Armistițiu, refacerea distrugerilor pricinuite de război, susținerea industriei, agricultura și aprovizionarea populației.

Ca urmare, la sfârșitul anului 1944, creditele puse la dispoziția economiei naționale însumau 65,2 miliarde lei, din care 58,4% reveneau înzestrării armatei și industriei, 23,4% agriculturii, 16,3% comerțului, 1,32% meseriașilor și 0,48% diverși.

Starea inflaționistă se accentua: din septembrie 1944 și până în februarie 1945, prețurile de detaliu au sporit cu 245%. Veniturile bugetului acopereau numai a treia parte din cheltuieli, restul de 2/3 fiind acoperite din împrumuturi ale Băncii Naționale a României, prin emisiuni de monedă-hârtie⁴.

În această etapă haotică și plină de incertitudini, *sistemul bancar din România* era format din Banca Națională a României și 232 de bănci particulare active, din care 22 bănci mari, cu un capital de peste 60 milioane lei, 63 bănci mijlocii și 147 bănci mici.

Printre *băncile comerciale mari*, cu sucursale și agenții în orașele în care aveau interese, erau: Banca Chrissoveloni, Banca Comercială Italiană și Română, Banca de Credit Român, Banca de Credit a Meseriașilor, Banca Românească, Banca de Scont a României, Banca Timișoara, Banca Urbană, Societatea Bancară Română, Creditul Funciar Rural, Creditul Național Agricol, Creditul Național Industrial, Casa de Finanțare și Amortizare, Institutul de Credit Românesc și Institutul Național al Cooperăției, Banca Albina – Sibiu, Banca Centrală – Cluj, Banca Generală de Economii – Sibiu și Brașov.

Băncile din țara noastră erau organizate și funcționau pe baza „Legii pentru organizarea și reglementarea comerțului de bancă”, din 1939. În calitate de întreprinderi specializate, băncile organizau și înfăptuiau circulația capitalului bănesc de împrumut.

Băncile comerciale aveau ca mijloace financiare capitalul propriu, depunerile la termen, depunerile la vedere, depunerile în conturi curente, iar suplimentar, prin reescontarea la Banca Națională a României a unei părți din portofoliul de cambii (bilete la ordin). Creditele băncilor comerciale

reprezentau, de fapt, împrumuturi de capital purtător de dobânzi.

Consiliul Superior Bancar supraveghea comerțul de bancă, avea personalitate juridică și funcționa pe lângă Banca Națională a României. După 1948, Consiliului Superior Bancar i s-a schimbat denumirea în *Curtea Superioară Bancară*⁵.

Etatizarea Băncii Naționale a României a fost vizată de mai multe formațiuni politice, ca posibilă soluție pentru controlarea haosului monetar. Guvernul Petru Groza nu a făcut nici un secret din această intenție, iar premierul o va declara public chiar în campania electorală. Adunarea Deputaților rezultată din alegerile din 19 noiembrie 1946 a luat în discuție chestiunea chiar de la început și, în lipsa reprezentanților opoziției, la 20 decembrie a și adoptat *legea nr. 1056 privind etatizarea Băncii Naționale a României* cu începere de la 1 ianuarie 1947 (cu 282 voturi pentru și doar 7 împotriva)⁶.

Cel mai important centru financiar și singurul institut de emisiune al țării a devenit astfel o pârghie importantă în activitatea de finanțare a tuturor ramurilor economiei naționale, asigurând controlul statului asupra tuturor instituțiilor bancare și de credit, publice sau particulare, asupra creditului și emisiunii de monedă. B.N.R. s-a transformat într-o pârghie importantă în refacerea economică a țării. Ca mandatară a statului, Banca Națională urma să asigure dirijarea și controlul creditelor, acțiune care se exercita asupra tuturor băncilor și instituțiilor de credit. Banca Națională putea da orice norme și instrucțiuni în domeniul operațiilor bănești și al creditului⁷.

Noul consiliu de administrație al B.N.R., numit pe termen de 5 ani, format dintr-un guvernator, un viceguvernator și 8 administratori, oglindea – în general – forțele care formau Blocul Partidelor Democratice. Consiliul de administrație era alcătuit din câte 2 reprezentanți ai P.C.R., P.S.D., Frontului Plugarilor și P.N.L.-Tătărescu, iar Partidului Național-Popular și P.N.Ț.-Alexandrescu le reveneau câte un loc. Unul din cei 2 reprezentanți ai P.C.R. deținea funcția de viceguvernator, căruia – în ședința din 22 februarie 1947 – consiliul i-a încredințat sarcina tuturor lucrărilor și instrucțiunilor necesare realizării noii politici de credit a B.N.R. și a statului, precum și organizarea serviciilor pentru aplicare⁸.

⁵ *Ibidem*, 235.

⁶ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, 52–53.

⁷ Ion Alexandrescu, *Economia României în primii ani postbelici (1945–1947)*, București (1986), 169.

⁸ Constantin Olteanu, *1947. Un an de transformări revoluționare în România*, București (1972), 24.

⁴ *Ibidem*, 234.

Partidul Comunist avea acum la dispoziția sa una dintre cele mai importante pârgii economice ale țării, ce îi va permite să conducă întreg sistemul financiar spre realizarea propriilor sale scopuri economice⁹.

Etatizarea Băncii Naționale a României a reprezentat primul pas spre dezorganizarea sistemului bancar din România și denaturarea funcțiilor normale ale creditului bancar, a capitalului bancar.

În calitate de mandatară a statului, Banca Națională, dirijând creditul și exercitând controlul asupra tuturor băncilor și instituțiilor de credit, publice și particulare, a utilizat întregul capital bancar pentru finanțarea forțată a politicii economice a statului¹⁰.

Cu toate că la finele anului 1946 și prima jumătate a anului 1947 guvernul a luat unele măsuri cu caracter economic, lipsurile nu au putut fi înlăturate, acestea manifestându-se în toate sectoarele economice, inclusiv în cel financiar.

Banca Națională a României, prin politica sa de credite, nu a reușit să contribuie la stabilizarea economiei, inflația monetară s-a accentuat, iar lipsa bunurilor de consum pe piață a făcut ca indicele puterii de cumpărare să se urce de la 100, în decembrie 1946, la 1.215,4 în iulie 1947. Cursa inegală între salarii și prețuri, lipsa totală de stabilitate a leului, au dus la scăderea nivelului de trai și importante perturbații în economie. Deficitele bugetare atingeau cifre ridicate: acestea erau acoperite numai prin emisiune monetară de către Banca Națională a României¹¹.

Ca urmare a acestei situații, la 14 iulie 1947 s-a votat în Parlament *Legea nr. 249 cu privire la controlul utilizării creditelor*. Legea amintită prevedea că acest control se face de B.N.R., ca mandatară legală a statului român. Erau supuse prevederilor legii toate întreprinderile bancare și instituțiile de credit publice sau particulare, precum și persoanele fizice sau juridice, care primeau credite de la aceste întreprinderi. Băncile și instituțiile de credit erau obligate să întocmească și să comunice B.N.R. informațiile necesare cu privire la situația creditelor acordate. Delegații B.N.R., împuterniciți special pentru exercitarea controlului creditelor, dobândeau calitatea de ofițeri de poliție judiciară, având sarcina de a urmări aplicarea legii, iar organele forței publice erau obligate să le dea concursul la cererea acestora.

În mod concret, controlul era înfăptuit de B.N.R. prin inspectorii săi, care controlau atât

băncile cărora li se acordau credite pentru a se constata felul cum erau utilizate, cât și direct întreprinderile.

Banca Națională a României dispunea de următoarele *organe pentru controlul creditelor*: a) corpul de inspectori de credite, special înființat; b) funcționarii instituțiilor de credit reprezentate la scont; c) notarii comunali pentru controlul creditelor agricole. Cu ocazia controlului făcut în întreprinderi, inspectorii B.N.R. verificau folosirea creditelor primite, posibilitățile de sporire a producției, situația stocurilor de produse peste normele admise etc. Acolo unde se constatau nereguli se propuneau măsuri concrete pentru înlăturarea lor¹².

Aceste măsuri, impuse Băncii Naționale a României în legătură cu îndrumarea și dirijarea creditelor, au dus la dereglarea capitalului bancar, la înăbușirea inițiativei particulare și la transformarea creditului într-un instrument de finanțare fără dobândă a acțiunilor dictate de puterea de stat, în contradicție cu interesele instituționale bancare.

Cu toate măsurile luate și acțiunile întreprinse, situația economico-financiară necorespunzătoare se accentua; Banca Națională a României devenise aproape singura sursă de creditare a economiei. Împrumuturile, acordate de băncile particulare din sursele proprii, reprezentau circa 4% din totalul creditelor acordate în economie.

Circulația bănească, prețurile cu amănuntul, costul vieții au atins nivele catastrofale: la 14 august 1947, *circulația bănească* era de 48.451 miliarde lei, față de 4.118 miliarde lei la începutul anului, de 630 ori mai mare decât cea din iunie 1941 (începutul războiului); *nivelul prețurilor cu amănuntul* a crescut, față de anul 1938, de peste 8.365 ori; *nivelul costului vieții*, față de aceeași perioadă, a crescut de aproape 5.147 ori.

Bugetul se echilibra greu, recurgându-se la importante împrumuturi la Banca Națională. La 15 august 1947, creditele acordate statului reprezentau 85,4% din totalul creditelor băncii naționale¹³.

Reforma monetară nu mai putea fi o surpriză, populația așteptând fixarea datei și a regulamentului de schimb. Totuși, impactul ei se va dovedi remarcabil, având în vedere și momentul ales, 15 august 1947, la jumătate de lună după scoaterea Partidului Național Țărănesc în afara legii și arestarea lui Iuliu Maniu, Ion Mihalache și a celorlalți conducători ai săi. Încă de la 12 iulie a fost adoptat *decretul-lege pentru instituirea Comisiei pentru Redresare Economică și Stabilizare Monetară*,

⁹ Keith Hitchins, *România. 1866–1947*, București (1996), 577.

¹⁰ Alexandru Pintea, Gheorghe Ruscanu, *op. cit.*, 238.

¹¹ *Ibidem*, 239.

¹² Constantin Olteanu, *op. cit.*, 33–34.

¹³ Alexandru Pintea, Gheorghe Ruscanu, *op. cit.*, 239–240.

care era formată din 5 membri, și anume președintele Consiliului Suprem al Economiei Naționale, ministrul de Finanțe, ministrul Agriculturii și Domeniilor, ministrul Minelor și Petrolului și subsecretarul de stat de la Ministerul de Industrie și Comerț. Sub directa supraveghere a lui Gheorghe Gheorghiu-Dej au fost pregătite măsurile imediate necesare demarării stabilizării, calculându-se diverse ipoteze de lucru, avantajele și neajunsurile¹⁴.

În asemenea condiții, la 15 august 1947 s-a înfăptuit *reforma monetară (bănească)*. Legea pentru reforma monetară cuprindea următoarele prevederi mai deosebite: retragerea din circulație, cu data de 15 august 1947, a biletelor de bancă, emise de Banca Națională și semnele monetare de metal, emise de Ministerul Finanțelor, a bonurilor de tezaur, bonurilor de casă, certificatelor de plată și bonurilor de înzestrare a armatei, emise pe baza unor legi; pe data de 15 august 1947 au fost puse în circulație – având curs legal – bilete de bancă de câte 100, 500 și 1.000 lei, emise de Banca Națională a României și monede divizionare de câte 0,50, 1, 2 și 5 lei de metal și 20 lei de hârtie, emise de Ministerul Finanțelor, în limita plafonului de 10% din emisiunea totală a Băncii Naționale a României.

Conținutul unui leu, unitate monetară, era de 0,60 mg. aur, cu titlu de 9/10, ceea ce însemna 168.350,17 lei pentru 1 kg. de aur. Raportul de preschimbare s-a stabilit la 20.000 lei vechi pentru 1 leu stabilizat¹⁵.

Reforma monetară a fost gândită și realizată de pe poziții de clasă, conducând la o nouă repartitie a venitului național prin sterilizarea capitalurilor bănești. Suma schimbată era plafonată la 3 milioane pentru salariați și pensionari, la 5 milioane pentru familiile de agricultori (cu posibilitatea unui spor de 2,5 milioane pentru cei care predaseră cotele) și la numai 1,5 milioane pentru cei fără serviciu¹⁶.

Pregătită în secret, reforma monetară a lovit cel mai greu clasele de mijloc, care au pierdut sume enorme din economiile lor; muncitorii și țărani, deși li s-a permis să schimbe mai mulți lei vechi în noua monedă, au avut și ei de suferit¹⁷.

Operațiile preconizate de legea nr. 187/15 august 1947 s-au derulat pe baza ratei de schimb de 1 leu nou la 20.000 lei vechi (articolul 6), termenul limită, potrivit articolului 7, fiind 21 august, orele 20. A scăzut spectaculos suma totală de bani aflați

în circulație, de circa 17.000 de ori potrivit unor specialiști, ajungând la 2.842.000.000 lei. Paralel, printr-o lege specială, particularii erau obligați să-și convertească aurul și valuta în lei stabilizați, la paritatea fixată de Banca Națională a României¹⁸.

Puterea financiară a băncilor particulare a slăbit, și astfel Banca Națională a României a devenit aproape singura sursă de creditare a economiei. Împrumuturile acordate de băncile particulare, din sursele lor proprii, reprezentau circa 4% din totalul creditelor acordate în economie, în timp ce creditele acordate de Banca Națională a României erau, în luna august 1947, de 56,80% în industrie, transporturi și pentru meseriași, 39,70 % în agricultură și pentru colectări și 4,13% pentru comerț și altele.

Creditele, acordate cu prioritate industriei și agriculturii, nu au avut efectul scontat. Astfel, producția industrială reprezenta 75% din cea a anului 1938, iar lipsurile s-au menținut atât în industrie, cât și în ansamblul economiei¹⁹.

În anii 1944–1945 importanța băncilor din județul Severin s-a diminuat considerabil, datorită devalorizării accelerate a monedei naționale și a orientării firmelor industriale și comerciale spre alte surse de creditare²⁰.

Cu toate impedimentele arătate mai sus, pe cuprinsul județului Severin își desfășurau activitatea numeroase bănci, unele dintre acestea redeschizându-și porțile în timpul regimului antonescian. Pot fi amintite, în acest sens, următoarele *instituții bancare* consemnate în cursul anului 1945: *Banca Comerțului S.A.* Craiova, *sucursala* Lugoj, cu un capital social de 100.000.000 lei (*director*: Vasile Popescu); *Făgețana*, Institut de Credit și Economii S.A. Făget, cu un capital social de 3.000.000 lei (*director*: Adrian Olariu); *Banca Caraș-Severinului S.A.* Lugoj, cu un capital social de 3.000.000 lei (*director*: Nicolae Turcu); *Banca Albina*, Institut de Credit și Economii S.A. Sibiu, *sucursala* Lugoj (*director*: Dumitru Gall); *Creditul Bănățan S.A.* Lugoj, cu un capital social de 10.000.000 lei (*director*: Coriolan Novac); *Pârvovana S.p.A.* Pârvova, Institut de Credit și Economii, cu un capital social de 1.000.000 lei (*director*: Zaharie Miulescu); *Banca Graniței S.A.* Caransebeș, cu un capital social de 3.000.000 lei (*director*: dr. Cornel Corneanu); *Cărășana*, Casă de Economii Lugoj, cu un capital social de 15.000.000 lei (*directori*:

¹⁴ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, 60.

¹⁵ Alexandru Pintea, Gheorghe Ruscanu, *op. cit.*, 240.

¹⁶ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, 62.

¹⁷ Keith Hitchins, *op. cit.*, 577–578.

¹⁸ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, 62–63.

¹⁹ Alexandru Pintea, Gheorghe Ruscanu, *op. cit.*, 241.

²⁰ Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale (în continuare SJTAN), *fond Camera de Comerț și Industrie Lugoj – secretariat-administrativ*, d. 189/1944, f. 4.

Rudolf Weichercz și Nicolae Penescu); *Craina* S.p.A. Teregova, Institut de Credit și Economii, cu un capital social de 1.000.000 lei (*președinte*: Petru Stoichescu); *Banca Poporală*, Institut de Credit și Economii S.A. Caransebeș – cu *sucursale* la Teregova și Mehadia (jud. Severin), Bozovici (jud. Caraș), Buziaș (jud. Timiș) și *expozituri* la Sacul și Eșelnița (jud. Severin), având un capital social de 10.000.000 lei (*director*: Isidor Tătariu); *Banca Banatului*, Institut de Credit, Economii și Comerț S.A. Caransebeș, cu un capital social de 2.000.000 lei (*director*: Augustin Munteanu); *Banca Economul* S.A. Iablanița, cu un capital social de 1.600.000 lei (*director*: Nicolae Domășneanu); *Prima Cassă de Păstrare* S.p.A. Caransebeș, cu un capital social de 5.000.000 lei (*director*: Norbert Fischer); *Banca Agrară* Cluj, *sucursala* Lugoj (*director*: Emil Chiffa); *Băncile Bănățene Unite* Arad, *sucursala* Lugoj (*director*: Iosif Wolf); *Banca de Credit* S.p.A. Orșova (*director*: Iosif Szal); *Banca de Credit și Comercială Română* S.A. Făget (*director*: Iosif Novac); Banca din Făget S.p.A.; *Comuna* S.A. Căvăran, Institut de Credit și Economii (*președinte*: Eftimie Lăpăduș); *Mehadia*, Cassă de Păstrare S.p.A. Mehadia (*director*: Simion Popescu); *Munteana*, Cassă de Păstrare S.p.A. Cornereva (*director*: Ioan Grozăvescu); *Banca Națională a României*, *Agenția* Lugoj (*director*: Ioan I. Zaharescu); *Banca Timișoarei* S.A. Timișoara, *sucursala* Lugoj (*director*: William Rosenfeld); *Banca Timișoarei* S.A. Timișoara, *sucursala* Orșova (*director*: Friedrich Dreichlinger) etc. Nu trebuie omise nici *societățile de asigurări*, care se străduiau să rezolve – prin mijloace specifice – problemele de natură materială ale locuitorilor din zonă: *Dacia România*, *sucursala* Lugoj (*agent*: Hutzl Herbert); *agenția specială Dacia România*, *sucursala* Orșova; *Franco-Româna*, societate anonimă de asigurări generale, *agenția* Lugoj (*agent*: Cristof Iosif); *Steaua României*, Societate Română de Asigurări Lugoj, *agenție principală* de asigurări (*agent*: Haller Carol); *Steaua României*, Societate Română de Asigurări, *sucursala* Caransebeș, *agenție principală* de asigurări (*agent*: Ludwig Goldschmidt); *Minerva*, societate anonimă de asigurări, *sucursala* Lugoj (*conducător*: Dancs Ladislau); *Urania* S.A. Caransebeș, societate de asigurări și reasigurări (*agent*: Toth Alexandru)²¹.

Băncile populare erau menite să vină în sprijinul agricultorilor, acordându-le credite – în condiții avantajoase – pentru achiziționarea de semințe, unelte agricole etc. Pentru a funcționa legal,

băncile populare trebuiau să îndeplinească următoarele *condiții minimale*:

a) capitalul subscris să fie de minimum 100 milioane lei pentru cooperativele cu până la 500 membri, majorându-se proporțional cu creșterea numărului membrilor;

b) capitalul vărsat să reprezinte 30% din cel subscris;

c) raza de activitate să fie limitată la un cartier din oraș sau orașul întreg, în mediul urban, fiind mult mai extinsă în mediul rural;

d) numărul asociaților să fie de cel puțin 500²².

Respectând condițiile amintite mai sus, la finele anului 1945 pe cuprinsul județului Severin își desfășurau activitatea 7 *bănci populare*, depinzând direct de Federația *Lugojana* din Lugoj: *Plugarul Sinteștean* din comuna Sintești, având în raza de activitate cele 29 de comune din plășile Făget și Marginea; *Timișul* din orașul Lugoj – cele 48 de comune din plășile Lugoj și Balinț; *Soarele* din comuna Cireșul – cele 17 comune din plasa Sacul; *Granița* din comuna Teregova – cele 20 de comune din plasa Teregova; *Luceafărul* din comuna Mehadia – 10 comune din plasa Orșova (Mehadia, Băile Herculane, Pârvoava, Petnic, Lăpușnicel, Iablanița, Plugova, Valea Bolvașniței, Globurău și Pecinișca); *Economia* din orașul Orșova – celelalte 10 localități din plasa omonimă (Orșova, Bârza, Topleț, Jupalnic, Tufări, Eșelnița, Dubova, Plavișevița, Ebenthal și Svinița); *Banca Populară a Învățătorilor* din orașul Lugoj, cuprinzând în sfera de activitate întreg județul Severin²³.

În cursul anului 1945 Institutul Național al Cooperăției (INCoop – *n.n.*) a acordat câteva *credite*, prin intermediul băncilor populare și a sucursalei Lugoj a Băncii Naționale, pentru refacerea agriculturii din județul Severin, afectată profund de război și de prevederile Convenției de Armistițiu. În acest sens, în luna mai 1945 INCoop-ul a alocat un credit în valoare de 25 milioane lei sucursalei Lugoj a B.N.R., diminuat considerabil în noiembrie 1945, din lipsă de lichidități (10 milioane lei). De asemenea, la sfârșitul anului 1945, datorită crizei financiare în care se zbătea INCoop – ul și în așteptarea unor noi reglementări privind sfera sa de activitate, au fost anulate creditele inițiale acordate unor bănci populare severinene, în valoare totală de 1.700.000 lei, dintre care: 1.300.000 lei pentru Banca populară *Luceafărul* din Mehadia, 300.000 lei pentru Banca populară *Domășneana* din Domașnea (în

²¹ *Ibidem*, d. 221/1946, f. 1–58; *Ibidem*, d. 222/1946, f. 1–70.

²² *Idem*, *fond Banca Națională a României – sucursala Lugoj*, d. 60/1938–1947, f. 276.

²³ *Ibidem*, f. 330–331.

lichidare) și 100.000 lei pentru Banca populară *Plugarul Sinteștean* din Sintești²⁴.

Evident, creditarea agriculturii severinene a fost o prioritate pentru băncile populare și în anii 1946–1948, după reorganizarea lor și primirea unui sprijin mai substanțial din partea statului, prin intermediul Institutului Național al Cooperăției.

Alte instituții bancare au alocat credite substanțiale și pentru întreprinderile industriale de pe raza județului Severin, în vederea achiziționării de materii prime și utilaje performante. De pildă, în luna aprilie 1948 firmele *Mundus-Borlova-Armeniş* din Caransebeș (sectorul forestier) și *Muschong & Co* din Lugoj (sectorul materiale de construcții) au primit fonduri, în valoare de mai multe milioane de lei, de la Banca Românească S.A. București – sucursala Caransebeș și Banca Ardeleană S.A. Orăștie – sucursala Lugoj²⁵.

În perioada studiată, băncile și instituțiile de credit din județul Severin au încercat, în limita posibilităților, să crediteze alte sectoare economice, cu prioritate agricultura și industria, în condițiile crizei profunde în care se afla și regiunea respectivă.

Majoritatea instituțiilor bancare severinene erau concentrate în orașele Lugoj și Caransebeș, în mediul rural fiind consemnate o serie de bănci populare, aflate sub îndrumarea INCoop-ului, de fapt controlate îndeaproape de către stat.

Vom prezenta, în continuare, detaliat, activitatea celor mai semnificative bănci din *Lugoj* în anii 1944–1948.

Institutul Național de Credit Agricol, societate anonimă cu sediul principal în București, s-a înființat în baza legii publicată în „Monitorul Oficial” nr. 76 din 1 aprilie 1937, având un *capital subscris* impresionant (1 miliard de lei). Conform statutului adoptat în iulie 1937, societatea amintită avea – drept *obiect* – „finanțarea și îndrumarea agriculturii cu toate ramurile ei și prin împrumuturi acordate pentru producție și exploatare, pentru înzestrarea cu inventar viu sau mort, pentru îmbunătățiri funciare, pentru comasări și cumpărarea de pământ, acordarea de împrumuturi pe gaj de recolte de cereale, portofoliu și ipoteci, scont de cambii, mandate, cupoane de titluri etc.”. La data întocmirii statutului, *Consiliul de Administrație* includea și unele personalități liberale, apropiate lui Dinu Brătianu: Gheorghe Cipăianu (președinte); Virgil Potârcă (vicepreședinte); Cristea Ionescu, procurist

(director general); Al. Alimănișteanu și Mircea Costinescu (administratori); Eugen Savu, administrator la B.N.R. (membru)²⁶.

În conformitate cu decretul-lege publicat în „Monitorul Oficial” nr. 263, partea I, din 13 noiembrie 1937, Institutul Național de Credit Agricol era autorizat să înființeze *sucursale*, respectând integral prevederile Codului Comercial, operațiune demarată în anul următor.

Statutul societății anonime a fost modificat printr-o decizie a Adunării Generale din 9 decembrie 1937. Schimbările survenite eliminau unele piedici în creditarea agricultorilor: băncile din teritoriu, mandatate ale Institutului, aveau dreptul să acorde credite tuturor categoriilor țărănimii, cu proprietăți cuprinse între 1–50 ha; s-a renunțat la măsura gajării împrumuturilor; s-a prevăzut posibilitatea ca Institutul să facă operațiuni specifice (bancare – *n.n.*) direct cu agricultorii, prin sucursalele sale. În aceeași ședință locul rămas vacant în *Comitetul de Cenzori*, în urma demisiei lui N. Metaxa, a fost ocupat de Gh. Șerban²⁷.

Anul 1938 a marcat o intensificare a activității societății amintite și o aliniere la direcțiile impuse economiei naționale de regimul autoritar monarhic. Astfel, prin Decretul regal nr. 429 din 10 februarie 1938, C.-T. Teodorescu, fidel „tinerilor” liberali a fost desemnat membru în *Consiliul de Administrație*, în locul lui Eugen Savu.

Societatea bancară și-a extins aria de activitate în primăvara și vara anului 1938. În cursul lunii martie 1938 au fost înființate *sucursale* în mai multe orașe ale țării: Craiova, Turnu Severin, Brăila, Galați, Buzău, Călărași, Slatina, Turnu Măgurele, Giurgiu, Bacău, Dorohoi, Iași, Bazargic, Constanța, Hotin, Cetatea Albă, Chișinău, Cernăuți, Arad, Corabia, Cluj, Deva, Satu Mare, Timișoara, Botoșani, Cahul, Târgoviște, Târgu Jiu, Caracal, Pitești, Focșani, Bălți, Ismail, Tighina, Alba Iulia, Turda, Blaj, Bârlad, Tulcea, Brașov, Târgu Mureș, Râmnicu Sărat și Roman. Ședința Consiliului de Administrație al societății din 6 aprilie 1938 a decis constituirea unor noi *sucursale*, la Lugoj și Râmnicu Vâlcea. În lunile iunie-iulie 1938 s-au deschis alte *sucursale* în orașele Dej, Oravița, Sighet, Ploiești, Tecuci, Silistra, Sibiu, Huși, Fălticeni și Orhei. Respectând indicațiile venite de la sediul central, conducerea sucursalelor era asigurată – în mod exclusiv – de etnici români²⁸.

²⁴ *Ibidem*, f. 262, 266.

²⁵ Serviciul Județean Caraș-Severin (Caransebeș) al Arhivelor Naționale (în continuare S.J.C.S.A.N.), *fond Banca Românească S.A. București – sucursala Caransebeș*, d. 41/1948–1949, f. 12–14.

²⁶ S.J.T.A.N., *fond Camera de Comerț și Industrie Lugoj – firme sociale și bancare*, d. 216, f. nenumărată.

²⁷ *Ibidem*, f. nenumărată.

²⁸ *Ibidem*, f. nenumărată.

La început, *sucursala din Lugoj* (str. Regele Carol nr. 26) era angajată prin semnăturile conducerii sale: Tiberiu Popescu – director, Petre Negreanu – secretar-contabil și dr. Victor Lăzărescu – avocat. La 27 iulie 1938 a fost numită noua conducere a sucursalei, în funcția de director fiind desemnat Aristid Gabor, iar Ion Bochiș a devenit contabil²⁹.

În luna martie 1939, Institutul Național de Credit Agricol și-a schimbat *titulatura* în „*Banca pentru Industrializarea și Valorificarea Produselor Agricole*” (*B.I.N.A.G.*). De asemenea, în baza decretului-lege din 20 noiembrie 1940 societatea anonimă a căpătat denumirea de „*Creditul Național Agricol*”. Aceste modificări succesive ale titulaturii societății au fost determinate de încercările de definire mai clară a scopurilor sale³⁰.

Sucursala Lugoj a Creditului Național Agricol și-a dus la îndeplinire obiectivele în timpul regimului antonescian, acordând împrumuturi pentru țărânie în condiții destul de avantajoase. Astfel, în primele opt luni ale anului 1944 au fost alocate credite unui număr de 397 agricultori severineni, în valoare totală de 33.146.000 lei, o sumă apreciabilă pentru acea vreme. Activitatea de creditare a agriculturii a fost preluată, începând cu anul 1945, de băncile populare din zonă, dependente de Institutul Național al Cooperăției. Pierzându-și obiectul activității, Creditul Național Agricol și-a desființat sucursalele din teritoriu și a intrat în procedură de lichidare³¹.

„*Banca Agrară*” S.A. Cluj s-a constituit la data de 10 ianuarie 1920, în baza Decretului-Lege nr. 3911 din 10 septembrie 1919, în prezența ministrului Industriei și Comerțului, fostul șef al Resortului de agricultură din cadrul Consiliului Dirigent, dr. Victor Bontescu, convocarea adunării generale fiind publicată în ziarul „Patria”. *Capitalul social* subscris era de 50.000.000 lei, împărțit în 50.000 buc. acțiuni a 1.000 lei fiecare.

Conform dreptului de control al guvernului stabilit prin statute, din partea Consiliului Dirigent au fost numiți – pe termen de 3 ani – următorii membri în *Consiliul de Administrație*: dr. Nicolae Comșa (prefectul de Sibiu), dr. Aurel Cosma (prefectul județului Timiș), dr. Victor Deleu (secretar general la Cluj), dr. Victor Onișor (profesor universitar la Cluj), dr. Toma Vasinca (prefectul județului Hunedoara), iar din partea membrilor fondatori au fost aleși – pe termen de 3 ani – următorii: un reprezentant al Solidarității, care a ales pe Ioan

Lapedatu, secretar general la Cluj; un reprezentant al băncii „Albina” din Sibiu, care a ales pe dr. Ilie Beu, medic la Sibiu; un reprezentant al Băncii Centrale pentru Industrie și Comerț din Cluj, care a ales pe Ionel Comșa, secretar general la Cluj; un reprezentant al băncii „Victoria” Arad, care a ales pe Axente Secula din Șiria; un reprezentant al băncii „Ardeleana” din Orăștie, care a ales pe dr. Octavian Sglimbea, director la Orăștie; un reprezentant al Mitropoliei ortodoxe din Sibiu, care a ales pe dr. Victor Fincu din Sibiu; un reprezentant al Mitropoliei greco-catolice din Blaj, care a ales pe dr. Izidor Marcu, canonic la Blaj. De asemenea, în Consiliul de Administrație al băncii au fost cooptate personalități de prim rang din Transilvania: dr. Iuliu Maniu (președintele Consiliului Dirigent Cluj); dr. Romulus Boilă (profesor universitar la Cluj); dr. Valer Moldovan (avocat din Turda); Iosif Popescu (directorul Administrației Financiare din Cluj); dr. Ioan Pop (avocat la Alba-Iulia); dr. Emil Hațiegan și dr. Petre Poruțiu (profesori universitari la Cluj); dr. Tiberiu Brediceanu (șeful Resortului ocrotiri sociale Cluj).

Consiliul Dirigent a numit în *Comisia de Cenzori* pe următorii: dr. Aurel Nyilvan (avocat la Șomcuta Mare), dr. Vasile Cjiroi (profesor la Sighet), dr. Silviu Dragomir (profesor universitar la Cluj) și dr. Mihail Șerban (directorul Academiei de Agricultură Cluj). Adunarea Generală din ianuarie 1920 a fost autorizată să completeze Comisia de Cenzori, prin vot secret. În acest sens, au fost desemnați – în calitate de cenzori – următorii: dr. Sextil Pușcariu (rectorul Universității din Cluj), Constantin Popp (funcționar la Sibiu), Iuliu B. Hodoș (director la Blaj), dr. Lucian Borcia (secretar general la Cluj), dr. L. Gheorghievici (avocat la Timișoara), dr. Leo Parasca (medic la Hațeg), dr. Virgil Cioban (asistent la Cluj), dr. Iustin Marșieu (prefect la Arad) și dr. Aurel Lazăr (avocat la Oradea Mare)³².

„*Banca Agrară*” S.A. Cluj a fost reorganizată în urma convenției cu statul din 5 mai 1927, putând înființa sucursale sau agenții în alte localități din țară, prin hotărârea Consiliului de Administrație. Conform statutelor modificate în 1928, *scopul principal* al societății bancare era de a promova dezvoltarea agriculturii, industriei și comerțului, în cadrul fixat de legea comercială și de celelalte legi speciale. În baza noilor statute, *capitalul social* a fost majorat la 55.000.000 lei, împărțit în 55.000 acțiuni cu valoarea nominală de 1.000 lei fiecare, iar două treimi din acțiuni trebuiau să aparțină cetățenilor români. De asemenea, *Consiliul de Administrație*

²⁹ *Ibidem*, f. nenumărată.

³⁰ *Ibidem*, f. nenumărată.

³¹ *Idem*, *fond Banca Națională a României – sucursala Lugoj*, d. 26/1925–1947, f. 366.

³² *Idem*, *fond Camera de Comerț și Industrie Lugoj – firme sociale și bancare*, d. 223, f. 5–6.

urma să fie alcătuit din 12–18 membri aleși de Adunarea Generală, pe termen de 5 ani, cu posibilitatea exercitării a două mandate, însă cel puțin 7 dintre membrii Consiliului de Administrație trebuiau să locuiască în Cluj și 3/4 din membrii Consiliului să fie cetățeni români. Directorului general îi era subordonat întreg personalul societății, Consiliul de Administrație putând numi – în caz de necesitate – încă 2 directori executivi, care să-l ajute pe directorul general în conducerea societății. *Comitetul de Cenzori* era compus din cel puțin 5 membri aleși de către Adunarea Generală pe termen de 3 ani, 3/4 din membrii Comitetului de Cenzori trebuiau să fie cetățeni români, iar atribuțiile cenzorilor erau stabilite prin dispozițiile legii comerciale³³.

În anul 1929, „Banca Agrară” S.A. Cluj a fuzionat cu *Institutul de Credit și Economii „Poporul” S.A.* din aceeași localitate, înființată în anul 1900. *Sucursala Lugoj* a „Băncii Agrare” S.A. Cluj a fost înregistrată la Tribunalul Lugoj la data de 25 septembrie 1931³⁴.

Societatea amintită se confrunta cu efectele negative ale crizei economice, cu repercusiuni asupra filialei lugojene. Astfel, în conformitate cu hotărârile Consiliului de Administrație al băncii din 27 ianuarie și 16 martie 1934 urmau să fie desființate *filialele* din Timișoara și Lipova, precum și *agenția* din Orșova, contopind toate activele și pasivele acestor sucursale la singura filială menținută în Banat, cea din Lugoj, acțiune dusă la îndeplinire până la sfârșitul lunii mai 1935. Prin această măsură și prin concedierea personalului de prisos, conducerea societății considera că se vor reduce considerabil cheltuielile de regie și cele alocate salariilor.

Acceptând dispozițiile legii pentru lichidarea datoriilor agricole și urbane din 7 aprilie 1934 pentru toți debitorii săi, „Banca Agrară” S.A. Cluj a suferit, în cursul anului 1934, *pierderi* în valoare de 35.270.520 lei. Din această sumă s-au acoperit, cu dobânzile restante la aceste creanțe, pierderi de 5.933.297 lei și, cu reducerile de creanțe de 25,50 % stabilite de Comisia de judecare a capacității de plată, pierderi de 15.895.340 lei, mai rămânând de acoperit pierderi în valoare de 13.441.883 lei. Pierderile din conversiune au fost estimate, pentru anul 1935, în baza unui calcul mediu, la suma de 39.114.208 lei³⁵.

Situația în care se afla banca amintită în anii 1934–1935 a afectat, în mod direct, *întreprinderile industriale afiliate* acesteia:

1) „*Iris*” S.A. R. pentru industria ceramică Cluj, la al cărei capital social (2.400.000 lei) banca clujeană participa cu 13.425 acțiuni, în valoare nominală de 1.342.500 lei; alte 3.400 buc. acțiuni, în valoare nominală de 340.000 lei, au ajuns în proprietatea „Băncii Agrare” Cluj în luna ianuarie 1935, după ce s-a stins definitiv litigiul pe care societatea „Cărămidăria Orașului” l-a avut cu Banca Ardeleană, la care au fost depozitate aceste acțiuni.

2) „*Cărămidăria Orașului*” S.A. Cluj, la al cărei capital social (3.504.000 lei), societatea bancară clujeană participa cu suma de 3.496.000 lei.

3) *Institutul de Arte Grafice „Ardealul” Cluj*, la al cărei capital social (200.000 lei), participația băncii clujene era de 5.605 buc. acțiuni, în valoare nominală de 140.125 lei.

De asemenea, *Banca Comerțului din Turda*, la al cărei capital social (5.000.000 lei) societatea amintită participa cu 5.176 acțiuni, în valoare nominală de 2.588.000 lei, a înregistrat pierderi însemnate, în urma legii lichidării datoriilor agricole și urbane din 7 aprilie 1934 și, în consecință, a semnat un acord cu creditorii pentru reducerea creanței lor cu 50 %, acord rămas definitiv³⁶.

Capitalul social al Centralei din Cluj s-a menținut neschimbat în perioada 1934–1939 (55.000.000 lei), cunoscând o reducere semnificativă în anul 1946, datorită diminuării activității sale în teritoriu (41.250.000 lei). *Beneficiul net* a înregistrat o creștere spectaculoasă, pe fondul unui climat economic sănătos: de la 35.358 lei (1934) la 510.735 lei (1939)³⁷.

Sucursala din Lugoj a „Băncii Agrare” S.A. Cluj nu avea capital propriu, însă Centrala i-a pus la dispoziție un *fond de creditare*, estimat la valoarea de 4.431.981 lei pentru perioada 1931–1941. Acordarea de fonduri destinate aceluiași scop a continuat în anii următori, însă informațiile în acest sens sunt relativ puține³⁸.

Activitatea de creditare depusă de sucursala Lugoj a băncii amintite s-a dovedit foarte complexă. Astfel, până în anul 1938 au fost alocate *împrumuturi ipotecare* pentru 732 familii din localitățile: Zgribești, Zorlențu Mare, Coșteiu Mic, Coșteiu Mare, Dragomirești, Ohaba Lungă, Brebu, Vișag, Scăiuș, Zorlențu Mic, Hodoș, Ticvaniul Mare, Jena, Oloșag, Lăpușnic, Pogănești, Balinț, Valeadeni, Jupa, Lugoj, Jabăr, Honoric, Ezeriș, Cutina, Bara, Lugoșel, Bârna, Boldur, Drinova, Găvojdia, Valeaboului, Fârliug, Silha (persoane fizice) și pentru

³³ *Ibidem*, f. 9–11, 13 v, 15 v.

³⁴ *Ibidem*, f. 53 v.

³⁵ *Ibidem*, f. 22 v.

³⁶ *Ibidem*, f. 23.

³⁷ *Ibidem*, f. 23 v, 24, 44.

³⁸ *Ibidem*, f. 53.

„Fondul diecezan greco-catolic” din Lugoj (persoană juridică)³⁹. De asemenea, până la începutul anului 1947 au fost acordate *credite cambiale cu garanți* mai multor persoane fizice din localitățile: Criciova, Zgribești, Honorici, Lugoj, Pogănești, Coșteiul Mare, Racovița, Zorlențul Mic, Timișoara, Apadia, Valea Boului, Secaș, Brebu, Cârnecea, Ticvaniul Mic, Ticvaniul Mare, Lugojel, Izgar, Vișag, Beiuș, Mâtnic, Ohaba – Forgaci, Satu Mic, Scăiuș, Oloșag, Fârliug, Tapia, Nevrincea, Dragșina, Cutina, Balinț, Cireșul, Zorile, Remetea-Luncă, Buziaș, Chizătău, Valeadeni, Găvojdia, Valeapai, Hitiaș, Boldur, Mercina, Vărădia, Peștere, Bethausen, Hodoș, Gruuiu, Belinț, Lipova, Darova, Jitin, Soceni, Bocșa Montană, Bara, Sălbăgel, Drinova, Bârna, Măguri, Margina, Vărădia de Mureș, Forotic, Iablanița, Ruginosu, Drăgoești, Teregova, Șușanovița, Sasca Montană, Ostrov, Feldioara, Jdioara, Ramna, Răchita ș.a.m.d.; au primit fonduri de același tip și unele persoane juridice, precum: Episcopia greco-catolică Lugoj și cabinetul de avocatură al doctorului Sulică din aceeași localitate⁴⁰.

Printre *debitorii în conversiune* ai sucursalei Lugoj, în perioada 1934–1947, se numărau 350 persoane, de profesii diferite (agricultori, comercianți ș.a.m.d.), cu domiciliul în localitățile: Bârna, Băuțarul de Sus, Balinț, Căvăran, Cireșul, Bethausen, Darova, Cutina, Fârliug, Dobrești, Găvojdia, Herendești, Honorici, Oloșag, Ruginosu, Satu Mic, Racovița, Sălbăgel, Scăiuș, Ticvaniul Mare, Teregova, Zorlențul Mare, Zorile, Bara, Chizătău, Coștei etc.⁴¹

Deținem informații despre *împrumuturile* acordate de „Banca Agrară” S.A. Cluj – sucursala Lugoj în anii 1944 – 1945, orientate cu precădere spre agricultură și industrie. Alte credite au fost destinate aprovizionării publice, „românizării” economiei și investițiilor. Vom prezenta, în continuare, defalcat, situația creditelor acordate de sucursala amintită în perioada 1944–1945:

a) în lunile ianuarie – august 1944 – 50 *împrumuturi*, în valoare totală de 5.741.900 lei, dintre care: 22 împrumuturi în sumă de 2.002.900 lei pentru investiții agricole și pentru cumpărarea de materii prime industriale, un împrumut în valoare de 200.000 lei pentru aprovizionarea publică, 6 împrumuturi în valoare totală de 1.860.000 lei pentru „românizarea” economiei și 21 împrumuturi în valoare totală de 1.679.000 lei pentru investiții;

b) în anul 1945 – 99 *împrumuturi*, în valoare totală de 15.017.900 lei, dintre care: 36 împrumuturi în sumă de 4.773.900 lei pentru investiții agricole și pentru cumpărarea de materii prime industriale, un împrumut în valoare de 200.000 lei pentru aprovizionarea publică, 6 împrumuturi în valoare totală de 1.860.000 lei pentru „românizarea” economiei și 56 împrumuturi în valoare totală de 8.184.000 lei pentru investiții⁴².

Prezintă interes și enumerarea celor 1.576 *acționari* ai băncii clujene: după *originea etnică* – 1.503 români (53.013 acțiuni), 35 germani (1.032 acțiuni), 33 evrei (944 acțiuni), 4 maghiari (8 acțiuni) și 1 sârb (3 acțiuni); în funcție de *cetățenie* – 1.229 cetățeni români (44.067 acțiuni) și 247 cetățeni maghiari (10.933 acțiuni); după *categorii* – 72 bănci (12.078 acțiuni), 5 întreprinderi (4.241 acțiuni), 170 biserici și fonduri bisericești (4.782 acțiuni), 38 fundații de binefacere culturale (2.231 acțiuni) și 1.291 particulari (31.668 acțiuni)⁴³.

Încă de la înființare, sucursala Lugoj număra, printre *acționarii* săi, persoane fizice și juridice din Ardeal și Banat: Banca „Albina” Sibiu; Societatea de cântări „Armonia” din Ticvaniul Mare; preotul unit Cornel Bașiu din Coșteiul Mare; preotul unit Ioan Bejan din Ticvaniul Mare; bisericile unite din Hațeg, Petrila – Lonea, Petroșani, Ticvaniul Mare și Timișoara; Alexandru Buibaș, director de bancă la Timișoara; Iuliu Buzdugan, notar comunal la Berzovia; dr. Alexandru Coca, consilier la Curtea de Apel Timișoara; Biblioteca Diecezană Lugoj; dr. Fabius Gheleșan, avocat în Lugoj; corul unit „Lira” din Lugoj; dr. Victor Nemeș, judecător, șef de ocol la Baia de Criș; dr. Alexandru Nicolescu, episcop de Lugoj; Reuniunea învățătorilor români uniți din Lugoj; notarul Ieronim Văcariu din Lugoj; dr. Simeon Tamașiu, avocat și director executiv la banca „Vatra” Cluj; P.S. Ioan Boroș, arhieru din Lugoj; „Banca Centrală pentru Industrie și Comerț” S.A., filiala Hațeg; dr. Ioan Baltescu, director general la Societatea U.D.R. (reprezentanța Timișoara); Biserica unită Arad; dr. Trifon Lația, avocat din Lugoj; dr. George Muntean, protopop român unit din Timișoara; dr. Cornel Neș, medic-șef la Beiuș; dr. Iacob Radu, prelat papal din Oradea Mare; dr. Eugen Tătar, avocat din Deva; Ioan Țincu, protopop unit din Lugoj; dr. Aurel Văleanu, avocat din Lugoj etc.⁴⁴.

³⁹ Idem, *fond Banca Națională a României – sucursala Lugoj*, d. 71/1938–1947, f. nenumerotată.

⁴³ Idem, *fond Camera de Comerț și Industrie Lugoj – firme sociale și bancare*, d. 223, f. 53.

⁴⁴ Idem, *fond Banca Agrară Cluj S.A. – sucursala Lugoj*, d. 49/1926–1945, f. 1–200; *Ibidem*, d. 50/1926–1945, f. 1–200.

³⁹ Idem, *fond Banca Agrară Cluj – sucursala Lugoj*, d. 1/1900–1934, f. 1–65; *Ibidem*, d. 37/1917–1938, f. 1–250.

⁴⁰ *Ibidem*, d. 17/1908–1947, f. 1–300.

⁴¹ *Ibidem*, d. 64/1934–1947, f. 1–250.

Depunerile spre fructificare la sucursala Lugoj a „Băncii Agrare” S.A. Cluj au atins cifre apreciabile până în 1948, data desființării sale. Astfel, printre *deponenți* figurau: Ioan Boroș (Parohia greco-catolică Lugoj), Reuniunea învățătorilor greco-catolici Lugoj, Casa Diecezană Lugoj, Iuliu Birou (Ticvaniul Mic), Cancelaria Diecezană Lugoj, Sedria Orfanală a județului Caraș-Severin (până la reforma administrativă din 1925 – *n.n.*), Fondul scolastic greco-catolic Timișoara, Reuniunea de lectură Ticvaniul Mare, „Minerva” Lugoj, Reuniunea femeilor greco-catolice Lugoj, Biserica greco-catolică Galați, Cercul didactic Lugoj, dr. V. Frențiu (Lugoj), „Foaia Diecezană” Lugoj, Arhiva județeană Lugoj, Liceul „Coriolan Brediceanu” Lugoj, „Sionul românesc” Lugoj, Fundația „Dr. Gavrilă Suciu” Lugoj, societatea „Crucea Roșie” Lugoj, „Humanitas” Lugoj, societatea „Casina română” Lugoj, Școala Normală de Stat (fete) Lugoj, Federala „Mihai Viteazul” Lugoj, Biserica greco-catolică Arad, Episcopia română unită Lugoj, Secția Tutelară a Tribunalului Lugoj, Asociația funcționarilor publici din Ardeal și Banat, Reuniunea învățătorilor Lugoj, Corul greco-catolic Timișoara, Muzeul județean Lugoj etc.⁴⁵.

Deși nu dispunea de capital propriu, sucursala Lugoj a băncii amintite a realizat o *cifră de afaceri* relativ constantă, de 524.200 lei anual⁴⁶.

În ceea ce privește *conducerea* societății bancare amintite au fost înregistrate o serie de schimbări la nivelul Centralei și la filialele din teritoriu. De pildă, la sfârșitul anului 1934, *Consiliul de Administrație* al Centralei (Cluj – *n.n.*) era format din: dr. Octavian Prie (profesor la Academia Comercială Cluj) – președinte; Ion Agârbiceanu (canonic, Cluj), dr. Zaharie Boilă (ziarist și avocat, Cluj), dr. Elie Dăianu (protopop în pensie, Cluj), dr. Silviu Dragomir (profesor universitar, Cluj), dr. Aurel Socol (avocat, Cluj), dr. Emil Hațieganu (fost ministru, profesor universitar, Cluj), dr. Simion Nemeș (avocat, Cluj), dr. Sebastian Nicolau (profesor, Academia Comercială Cluj) și Virgil P. Râmniceanu (inginer, Pardoși) – membri. De asemenea, din *Comitetul de Cenzori* făceau parte: Valeriu Ghircoiaș (subdirector la Banca „Albina”, sucursala Cluj) – președinte; Vasile Dancu (profesor, Școala Normală Cluj), Valer Corfartu (procurist, Cluj), Aristide Gabor (procurist, Banca Comerțului Turda) și Petre Simu (profesor, Liceul „Gh. Barițiu” Cluj) – membri⁴⁷. La înce-

putul anului 1940, *Consiliul de Administrație* al Centralei era alcătuit din: I. Enescu – director executiv, Adrian Lazăr – subdirector (contabil autorizat), Ion Agârbiceanu, dr. Sebastian Bornemisa, Emil Hațieganu, Simion Nemeș, V. Candrea, dr. Sebastian Nicolau, dr. Hossu, Emil Prie și Petru S. Simu; în același timp, *Comitetul de Cenzori* era reprezentat prin: V. Ghircoiaș – președinte (expert contabil), dr. Gheorghe Dragoș (expert contabil), dr. Valer Moldovan, dr. I. Aleman și C. Lazăr (contabil autorizat)⁴⁸.

Ultimele informații despre conducerea Centralei datează din anul 1941. În acest sens, din *Consiliul de Administrație* făceau parte: dr. Emil Hațieganu – președinte (Cluj); dr. Vasile Sava – vicepreședinte (Cluj); dr. Silviu Dragomir (Sibiu), dr. Ștefan T. Hossu (Cluj), dr. Victor Pop (Cluj), dr. Simion Nemeș (Cluj) și Petre Simu (Cluj) – administratori; Adrian Lazăr (Cluj) – director. *Comitetul de Cenzori* era format din: Valeriu Ghircoiaș (Cluj) – președinte; Ioan Buzea, dr. Liviu Lazăr, dr. Aurel Socol și dr. Aurel Stănescu (Cluj) – membri⁴⁹.

În conducerea sucursalei Lugoj au survenit puține modificări, considerându-se că activitatea acesteia este gestionată în mod corespunzător; desigur, uneori a fost vorba și de opțiunea personală a câtorva membri din conducere. Până la desființarea sucursalei conducerea sa a fost asigurată de Ilie Melca (diriginte), absolvent al Școlii Superioare Comerciale, numit în funcție la 11 august 1931 și dr. Nicolae Brânzeu (cenzor), doctor în teologie, desemnat pentru acest post la 20 noiembrie 1930. Pentru o scurtă perioadă de timp (1941–1942), în *Comitetul Administrativ* al sucursalei au fost cooptați Romulus Boldea și Nicolae Munteanu, Emil Chiffa suplinindu-l în activitatea sa pe Ilie Melca, în calitate de diriginte. Cu toate că Ilie Melca a fost mobilizat pentru lucru în anii 1944–1945, Ministerul Industriei și Comerțului sau C.A.S.B.I. nu au procedat la numirea unui administrator de supraveghere pe lângă sucursala amintită, pornind de la premisa că întregul personal era format din etnici români⁵⁰.

Personalul sucursalei s-a menținut constant în anii 1931–1944, exceptând perioada 1941–1942, numărând 5 salariați, dintre care: *personal administrativ superior* – 2, *personal administrativ inferior* – 2 și *personal asimilat cu lucrătorii necalificați* – 1. În anii 1946–1948, numărul salariaților s-a redus la 3, reprezentat exclusiv de personalul administrativ superior (1) și inferior (2)⁵¹.

⁴⁵ *Ibidem*, d. 41/1920–1948, f. 1–250.

⁴⁶ *Idem*, *fond Camera de Comerț și Industrie Lugoj – firme sociale și bancare*, d. 223, f. 82.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 21 v.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 44.

⁴⁹ *Ibidem*, f. 53.

⁵⁰ *Ibidem*, f. 53, 79, 82, 87.

⁵¹ *Ibidem*, f. 82–84, 87.

Starea financiară a sucursalei Lugoj era ilustrată prin *salarizarea* angajaților săi. Se constată o creștere semnificativă a salariilor la toate categoriile de personal, determinată de inflație, salariile fiind diferențiate în funcție de vechime. Astfel, în perioada 1942–1944 au fost consemnate următoarele cifre, destul de elocvente: în anul 1942 – personalul administrativ superior primea salarii lunare medii cuprinse între 2.300 – 14.978,33 lei, personalul administrativ inferior (funcționari) – salarii medii lunare între 5.833,33 – 7.678,50 lei, iar personalul asimilat cu lucrătorii necalificați – 2.395,83 lei; în primul trimestru al anului 1944 – personalul administrativ inferior primea salarii medii lunare între 9.966,66 – 76.475,66 lei (nu mai exista personal administrativ superior, pe motivul reorganizării personalului în teritoriu – *n.n.*), iar personalul asimilat cu lucrătorii necalificați – 15.000 lei⁵².

Funcționarii sucursalei erau sprijiniți și de Serviciul Economic Județean, familiile lor primind *cartele de îmbrăcăminte* în cursul anului 1948⁵³.

Deși nu mai deținem alte informații privind activitatea sucursalei Lugoj în anul 1948, diminuarea personalului și reducerea fondurilor alocate creditării ne îndreptățesc să considerăm că și-a închis porțile în vara anului 1948.

Banca Poporală „Lugojana” S.A. Lugoj s-a constituit la 14 ianuarie 1883. De altfel, la 23 octombrie 1882 Consorțiul de fondare a lansat o invitație pentru *subscripție* la fondarea băncii amintite, împreună cu *prospectele* privitoare la obligațiile stabilite. Conform dării de seamă, pe lista de subscripție figurau 2.000 bucăți acțiuni la valoarea nominală de câte 50 forinți (austro-ungari – *n.n.*). Din aceste acțiuni, 1.573 bucăți reprezentau participația Cooperativei de Credit „Lugojana” (în valoare totală de 49.134 forinți), fiind depusă în numerar – pe lângă cotizația de fondare – suma de 7.860 forinți (echivalentul a 427 buc. acțiuni). Atât participațiile, cât și plățile efectuate în numerar au fost depuse la Cassa Cooperativei de Credit „Lugojana”. După adoptarea proiectului de *statut*, Adunarea Generală din 14 ianuarie 1883 a declarat constituită Banca Poporală „Lugojana” S.A. Lugoj, cu un *capital social* de 100.000 forinți, împărțit în 2.000 buc. acțiuni cu valoarea nominală de 50 forinți (la paritatea austriacă), fiind depusă în numerar suma de 56.994 forinți. *Direcțiunea* băncii (cu un mandat de 3 ani) era formată din principalii fondatori: Adolf Auspitz, Georg Alföldy, Israel Auspitz, Ștefan Blasko, Franz

Karl, A.S. Popovits, Marcus Popper, Fabius Rezei, Heinrich Rechner, Nicolaus Scheiszler, Johann Schneider și Josif Iorga. Tot acum a fost desemnat – pentru o perioadă de 3 ani – *președintele* băncii, în persoana lui Emerich Jakabffy și *vicepreședintele* societății bancare amintite (dr. Philipp Neumann). De asemenea, din *Consiliul de Administrație* făceau parte: Simion Stoianovits, Miklos Jakabffy, Moritz Popper, Bela Gidofalvy și Kornel Podhradtzky. În aceeași ședință, Direcțiunea Băncii Poporale „Lugojana” S.A. Lugoj a fost investită cu puteri nelimitate pentru ca, în numele Adunării Generale a băncii menționate mai sus, să încheie *contractul de fuziune* cu Cooperativa de Credit „Lugojana”, urmând ca toate cheltuielile să fie suportate de Banca Poporală „Lugojana”, iar averea cooperativei de credit amintite să fie preluată pe baza unui inventar, respectând dispozițiile din legea comercială maghiară⁵⁴.

Deși *capitalul social* a ajuns la cifra de 6.000.000 lei în anul 1930, criza economică și-a pus amprenta – în mod negativ – asupra activității băncii. Ținând seama de o serie de factori obiectivi (pierderile suferite în decursul anilor 1931–1934, în valoare de 1.781.963 lei; cheltuielile de regie impresoanante; dispozițiile legii din 7 aprilie 1934, care acorda debitorilor termene lungi de plată; îndemnul privind lichidarea imediată a Băncii Poporale „Lugojana” venite din partea Băncii „Victoria” S.A. Arad – Sucursala Timișoara, principala acționară și cel mai mare creditor al băncii lugojene), Comitetul de lichidare al băncii amintite a fost nevoit să decidă lichidarea definitivă a Institutului prin vânzarea benevolă – la licitație publică – a tuturor activelor disponibile, în valoare totală de 206.074 lei, dintre care: 10 buc. acțiuni Lipova – 100 lei, portofoliul de cambii – 11.001 lei, creanțe în cont curent – 26.402 lei, creanțe în conversiune – 106.700 lei, mobilier – 35.000 lei etc. La licitația din 25 mai 1935 Banca „Victoria” a mai cumpărat stocul cambiilor reescontate de Banca Poporală „Lugojana” la B.N.R., cu prețul de 767.977 lei. În consecință, Institutul lugojean a rămas numai cu active improductive și cu imobilele din mediul rural, pe care urma să le scoată la licitație publică benevolă în cel mai scurt timp posibil⁵⁵.

În anii următori, din păcate, situația băncii nu s-a redresat în mod vizibil. De exemplu, din bilanțul anului 1938 rezultau următoarele: *portofoliul de titluri* a fost vândut, la licitația din 12 aprilie 1938, societății „Mureșul”; *portofoliul de scont* a scăzut cu

⁵² *Ibidem*, f. 82–84.

⁵³ *Idem*, *fond Banca Agrară Cluj S.A. – sucursala Lugoj*, d. 22/1910–1929, f. 104.

⁵⁴ *Idem*, *fond Camera de Comerț și Industrie Lugoj – firme sociale și bancare*, d. 200, f. 21–24.

⁵⁵ *Ibidem*, f. 11.

371.893 lei, prin achitarea efectelor către Mihai Gulyas (50.000 lei), Lucian Georgevici (306.196 lei) și Nicolae Sfârcoci (15.697 lei); *contul imobile* s-a diminuat cu 34.448 lei, prin vânzarea – la licitația din 12 aprilie 1938 – a imobilelor cuprinse în Cartea Funciară nr. 3219, cumpărate de Ioan Bejan (Lugoj); *depușerile spre fructificare* s-au redus cu 66.082 lei; *contul profit și pierdere* indica o *pierdere* de 17.595 lei, rezultând din achitarea impozitelor comerciale și cheltuielile avute cu publicarea bilanțului pe anul 1937.

În anul 1939 *portofoliul de scont* s-a majorat cu 31.842 lei, diferență provenită din contări eronate în anul precedent și din efectele achitate direct la B. N. R. de diferiți clienți. *Debitorii* au scăzut cu 46.995 lei, sumă amortizată din cauza insolabilității. *Angajamentele la reescont* s-au diminuat cu sumele achitate de clienți direct la B. N. R. *Contul Dividende* a dispărut, soldul fiind trecut la Fondul de rezervă, conform statutelor. *Pierdere* gestiunii era de 6.065 lei, cu toate că în anul respectiv s-au amortizat unele creanțe dubioase, neîncasabile, de 49.728 lei, banca având de achitat impozite în valoare de 11.118 lei și alte cheltuieli însumând 10.061 lei, în același timp încasând dobânzi și realizând diverse beneficii de la debitori. În bilanț a apărut *contul Pierderi prin conversiune* (1.014.613 lei), contat eronat la *Pierderi* în trecut.

Situația Băncii Poporale „Lugojana” S.A. Lugoj s-a îmbunătățit, într-o măsură vizibilă, în anul 1940. *Portofoliul de scont* a scăzut la 1 leu, prin răscumpărarea – de către Banca „Victoria” de la B.N.R. Lugoj – a unor cambii, care au mai rămas reescontate la B.N.R. Lugoj, în valoare de 204.336 lei, precum și cu acelea achitate direct de clienți. Astfel, au scăzut și *angajamentele*, rămânând numai suma de 400.000 lei, efectul reescontat la societatea „Generomană” București. *Contul Diverși creditori*, în valoare de 55.000 lei, a dispărut prin faptul că suma a trecut în *contul Băncii „Victoria”*, care a cumpărat la licitație creanțele Băncii Poporale „Lugojana” S.A. Lugoj asupra debitorilor săi, Ștefan Juhasz și Samson Crișciu. La *contul Diverse (tranzitorii)* apărea suma de 13.092 lei, reprezentând impozitele neachitate la timp pe anul 1940/1941, care urmau să fie plătite în cursul anului 1941. Totuși, s-a realizat un *beneficiu brut* de 360.446 lei, provenit din încasările făcute de la creanțele băncii asupra datornicilor Augustin și Roza Haberer, dr. Lucian Georgevici, Ioan Jurca și Ștefan Juhasz, amortizate parțial la 31 decembrie 1934. *Cheltuielile*, în valoare de 5.600 lei, reprezentau speșele de deplasare la Lugoj, la sediul Agenției B. N. R., pentru a rezolva problema portofoliului

scontat acolo și speșele cheltuite pentru debaterile în apelul pentru titlurile de expropriere. În consecință, *pierdere* băncii a scăzut de la 7.036.458 lei (în 1939) la 6.695.090 lei⁵⁶.

În timpul regimului antonescian (1941–1944), situația băncii s-a înrăutățit în mod constant. Astfel, din bilanțul anului 1942 rezultau următoarele: *contul Imobile* a scăzut cu 1.385 lei, restul încasat din vânzarea imobilelor către Valeria Baba; *contul Diverși* a crescut cu impozitul proporțional achitat pentru casa cumpărată de la Haberer Augustin din Lugoj; *cheltuielile* reprezentau plata impozitului comercial, precum și speșele de proces în cauza privind unii datornici, inclusiv onorariul acordat lichidatorului (Tenovici)⁵⁷.

De asemenea, bilanțul anului 1943 s-a încheiat cu o *pierdere* de 64.571 lei, întrucât Banca Poporală „Lugojana” S.A. Lugoj a fost nevoită să amortizeze unele creanțe dubioase, care nu mai puteau fi încasate: avansuri pentru speșele de proces în diferite cauze procesuale (3.000 lei), impozitul achitat pentru casa Haberer (19.925 lei) etc, în total 23.924 lei, iar în *contul Devize și valute* coroanele vechi antebelice, provenite de la diverse bănci austro-ungare (Oszk. Post. Sparkassa Wien, Pesti Hazai, Pesti Magyar Kereskedelmi Bank, Magy. Kir. Posta Tkp. și Magy. Olasz Bank), echivalente la suma de 28.859 lei, au rămas fără acoperire. S-au mai plătit cheltuieli de proces, în valoare de 20.000 lei, doctorului V. Curuțiu, în cauza procesului cu rentele de expropriere, precum și impozitele comerciale pe anul 1943. Creanțele Băncii Poporale „Lugojana” au fost cumpărate, la licitație, de Banca „Victoria”. Prin lichidarea conturilor aparținând lui Juhasz Gabor (1.750 lei), Augustin Haberer (500 lei), firmei „Stoianovici & Bergman” (2.000 lei) și societății de asigurări „Europa” (5.900 lei), Banca „Victoria” a rămas singura creditoare a băncii lugojene cu suma de 1.417.852 lei⁵⁸.

La sfârșitul anului 1944 a fost încheiată o *convenție* între Banca Poporală „Lugojana” S.A. Lugoj (în lichidare), prin lichidatorii ei – dr. Coriolan Baltă și dr. Victor Curuțiu, pe de o parte, iar pe de alta Banca „Victoria” S.A. Arad – Sucursala Timișoara, prin reprezentanții săi legali. Situația băncii lugojene era destul de îngrijorătoare la acea dată: întregul activ al băncii era apreciat la 848 lei, sumă reprezentând un rest înregistrat la *Imobile* expropriate de statul român de la Banca Poporală „Lugojana”, cuprinse în Cartea Funciară nr. 316, 317 Satu Mic, pentru care s-au depus titluri de

⁵⁶ *Ibidem*, f. 61.

⁵⁷ *Ibidem*, f. 62.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 62–63.

rentă de către Ministerul Agriculturii, în valoare de 167.700 lei, cauză aflată pe rol la Tribunalul Lugoj. În egală măsură, banca datora creditorilor săi suma de 1.880.461 lei, în această sumă fiind incluse: soldul contului ordinar al Băncii Poporale „Lugojana”, pe care-l datora Băncii „Victoria” (1.190.284 lei); angajamentul de reescont pe care banca lugojeană îl avea la societatea „Generomană” București, pentru efectul stațiunii balneare Lipova, scadent la 28 ianuarie 1932, în valoare de 400.000 lei și preluat de Banca „Victoria”, care, în baza convenției încheiate cu stațiunea balneară amintită, în 1934, urma să-l restituie; solduri pentru acoperirea unor cambii, care au trecut în patrimoniul Băncii „Victoria” la licitația din 25 mai 1935, în valoare de 133.510 lei; soldul contului Depuneri spre fructificare – 68 de deponenți, cu suma totală de 136.692 lei; soldul Cont Devize și Valute (creditor), în valoare de 19.739 lei, constând în datorii față de unele bănci (Banque Belge pour l'Étranger și Banque de Pays Europe Centrale-Paris), depuneri în devize ale unor persoane fizice și juridice (inclusiv „Prima Bancă Grănicerească” din Caransebeș) și răscumpărarea unor credite în coroane austriece acordate în perioada antebelică. Având în vedere și termenul – limită acordat de Consiliul Superior Bancar pentru lichidarea Băncii Poporale „Lugojana” (31 martie 1945), Banca „Victoria” S.A. Arad – Sucursala Timișoara a anunțat că renunță la suma de 1.880.461 lei pentru stingerea pretențiilor sale financiare față de societatea bancară lugojeană, datorită faptului că Banca Poporală „Lugojana” și-a pierdut întreg capitalul. De asemenea, Banca „Victoria” S.A. Arad – Sucursala Timișoara a preluat angajamentul de reescont al Băncii Poporale „Lugojana” pentru cambiile de 400.000 lei, scadent la 28 ianuarie 1931, al stațiunii balneare Lipova, aflate în reescont la Banca Generală a Țării Românești (București). Banca „Victoria” S.A. Arad și-a luat angajamentul de a acoperi toate pretențiile terților față de Banca Poporală „Lugojana” S.A. Lugoj, precum și toate sarcinile fiscale pretinse până la terminarea operațiunilor de lichidare și toate onorariile avocaților băncii. Banca „Victoria” S.A. Arad – Sucursala Timișoara se mai obliga a suporta toate cheltuielile ocazionale privind lichidarea și radierea Băncii Poporale „Lugojana”⁵⁹.

Din raportul Comitetului de Cenzori, prezentat în ședința Adunării Generale din 1 martie 1945, rezulta faptul că *beneficiile* obținute, în valoare de 1.913.498 lei, nu puteau acoperi pierderile semnificate în gestiunea anilor precedenți (7.907.500 lei),

⁵⁹ *Ibidem*, f. 63–65.

la care se adăuga pierderea înregistrată în primele două luni ale anului 1945 (6.000.000 lei), egală cu capitalul societății bancare lugojene⁶⁰.

Evident, conducerea Băncii Poporale „Lugojana” S.A. Lugoj – reprezentată prin directorul său, Victor Chevereșan, alături de *Comitetul de Cenzori* (Ladislau Bergmann – procurist la Banca „Victoria” S.A. Arad, Romulus Șoimu – secretarul general al Camerei de Comerț Lugoj și George Stoianovici, procurist la Banca „Victoria” S.A. – Sucursala Timișoara) – a încercat, din răspuțeri, să salveze instituția bancară amintită de la faliment, însă legile privind conversiunea datoriilor au determinat dispariția unui real sprijin economic pentru populația din zonă⁶¹.

În urma hotărârii Adunării Generale din 17 aprilie 1945, Banca Poporală „Lugojana” S.A. Lugoj a fost lichidată complet, după cum rezultă din Ordonanța Tribunalului Lugoj nr. 4739 din 17 august 1945⁶².

Banca Românească S.A. București s-a înființat în anul 1910. Conform articolului 5 din *statute, capitalul social* (17.500.000 lei) a fost împărțit în 35.000 acțiuni a 500 lei fiecare, subscris integral și vărsat în proporție de 30 %, adică 5.250.000 lei, sumă depusă la Banca Națională a României. În baza articolului 138 din Codul Comercial și a articolului 21 din statute, în *Consiliul de Administrație* au fost desemnați: B. M. Missir (avocat), D. Protopopescu (proprietar), C. Climescu, dr. G. I. Stoicescu, dr. C. Cantacuzino, C. C. Arion (avocat), Barbu Păltineanu (avocat), dr. C. Angelescu (profesor universitar), C. Steriu (bancher), C. Basarab Brâncoveanu, Emanuel Bibescu, D. D. Bragadiru, Paul Lazăr și Constantin C. Cociăș. Din *Comitetul de Cenzori* făceau parte următorii: Hercule Fulga (proprietar), Vasile V. Ștefan, I. I. Stănculeanu (avocat), Chr. Tomulescu (avocat) și Em. Dan (avocat) – titulari; Gr. Duca, C. Nicolescu (proprietar), V. Torocanu, Al. Simionescu și Teodor Dumitrescu – supleanți. De asemenea, Alexandru Ștefănescu, în acel moment director la B.N.R., a fost numit în funcția de *director general* al Băncii Românești⁶³.

Sucursala Lugoj a Băncii Românești s-a constituit prin *Decizia nr. 116 a Consiliului Superior Bancar* din 29 iunie 1945, în conformitate cu dispozițiile articolului 6 din legea pentru organizarea și reglementarea comerțului de bancă, răspunzând solicitării făcute de către directorul general

⁶⁰ *Ibidem*, f. 58, 66.

⁶¹ *Ibidem*, f. 45, 66.

⁶² *Ibidem*, f. 72.

⁶³ *Ibidem*, d. 233, f. 49.

al Băncii Românești S.A. București, George Cretzianu, privind oportunitățile economice oferite de înființarea unei sucursale în județul Severin. Această sucursală și-a început activitatea la data de 15 august 1945, având *sediul* pe str. Andrei Șaguna, nr. 3. În cursul lunii noiembrie 1947, sucursala amintită a primit un credit în valoare de 750.000 lei, din partea B.N.R., pentru sprijinirea „Industriei de Bumbac” Lugoj S.A.⁶⁴ Conducerea sucursalei era exercitată de către Gheorghe Cinca (director) și Ioan Lupu (procurist), ambii domiciliați în Lugoj⁶⁵.

Cu toate că sucursala nu dispunea de capital propriu, merită să aruncăm o privire asupra *evoluției capitalului social* al Centralei în anii 1937–1946, pentru a înțelege rolul jucat de această instituție bancară în cadrul economiei românești: 280.000.000 lei (în 1937), 350.000.000 lei (în anii 1938–1940), 500.000.000 lei (în 1941), 625.000.000 lei (în anii 1942–1944), 2.000.000.000 lei (în perioada 1945–1946), o cifră impresionantă, în pofida inflației galopante din acei ani⁶⁶.

Majorarea continuă a capitalului social, existența unui fond de rezervă capabil să acopere – în orice moment – pierderile băncii, participațiile la numeroase întreprinderi și bănci, precum și alți factori au determinat obținerea unor *beneficii* consistente pe parcursul anilor: 58.000.000 lei (în 1937 și 1940), 56.000.000 lei (în 1938), 72.000.000 lei (în 1939), 64.000.000 lei (în 1941), 97.000.000 lei (în 1942), 125.000.000 lei (în 1943), 99.000.000 lei (în 1944), 171.000.000 lei (în 1945), 684.000.000 lei (în 1946)⁶⁷.

Desigur, realizarea unor asemenea beneficii era determinată de modul în care conducerea instituției bancare a reușit să gestioneze activitatea acesteia. Trebuie amintite, în acest sens, modificările survenite la nivelul conducerii centrale în ultimii ani de funcționare ai Băncii Românești. De exemplu, în anii 1945–1946, conducerea băncii menționate mai sus era asigurată de Constantin I.C. (Dinu) Brătianu – președintele Consiliului de Administrație, Gheorghe Cretzianu – director general, Ion Saragea – șeful Contabilității (director, expert contabil), Demetru Constantinescu – expert contabil, Ștefan C. Ioan și Alexandru Orescu – cenzori⁶⁸.

Procesul-verbal întocmit în ședința Consiliului de Administrație al Băncii Românești din 9 martie

⁶⁴ Serviciul Arhive și Muzeu al B.N.R., *fond Procese-verbale ale Consiliului de Administrație B.N.R.*, d. 102/1947, f. 281.

⁶⁵ S.J.T.A.N., *fond Camera de Comerț și Industrie Lugoj – firme sociale și bancare*, d. 233, f. 24, 48.

⁶⁶ *Ibidem*, f. 19 v.

⁶⁷ *Ibidem*.

⁶⁸ *Ibidem*, f. 5, 19.

1946 prezintă alte schimbări care au intervenit în conducerea instituției bancare amintite. Astfel, Consiliul de Administrație a ales, în unanimitate, ca *președinte*, pe C. I. C. Brătianu, iar în calitate de *vicepreședinți* au fost desemnați, prin vot secret, Alex. N. Ștefănescu și Ion I. Stănculeanu. Conform articolului 28 din statutele băncii, Consiliul de Administrație a reînnoit împuternicirea acordată lui Gh. I. Brătianu pentru ca, împreună cu președintele și vicepreședinții desemnați, să formeze *Comitetul de Direcție*; de asemenea, în baza articolului 29 din statute, Alex. Lapedatu și V. P. Sassu au fost autorizați să participe la ședințele Comitetului de Direcție. Pentru o scurtă perioadă de timp, Comitetul de Direcție urma să exercite *atribuțiile* Consiliului de Administrație, specificate la articolul 26 din statute: să fixeze salariile, onorariile, tantiemele, gratificațiile, indemnizațiile de locuință, misiuni și transport pentru personalul băncii; să întocmească regulamentele băncii și să determine condițiile aplicării lor; să încuviințeze acordări de credite, contractări de împrumuturi, tranzacții de orice fel, cumpărări și vânzări de titluri, mărfuri sau imobile; să desemneze persoanele care puteau semna în numele societății; să execute deciziile adunării generale. În același timp, a fost ratificată cooptarea – în Consiliul de Administrație – a lui Mihail Romniceanu, ministru fără portofoliu, din partea P.N.L.-Brătianu, în cabinetul Groza. S-au adoptat și unele decizii privind conducerea băncii în anii următori: au fost aleși ca *administratori*, prin vot deschis, pe termen de 4 ani, cu începere de la 1 ianuarie 1947, o serie de personalități liberale (Gh. I. Brătianu, Em. E. Costinescu și Ion I. Stănculeanu); au fost desemnați, tot prin vot deschis, pe termen de 2 ani, un număr de 6 *cenzori* – 3 titulari (Demetru Constantinescu, Ștefan C. Ioan și Alexandru Orescu) și 3 supleanți (Grigore Giossan, Anton Rădulescu și Gheorghe Spiridon)⁶⁹.

Banca Românească S.A. București, exponentă a capitalului liberal, a fost supusă unor puternice presiuni în cursul anului 1947, în vederea lichidării sale, după etatizarea B.N.R., măsură întreprinsă la sfârșitul anului 1946. Astfel, Gheorghe N. Rădulescu, numit *administrator unic* al băncii în baza deciziei nr. 5019 a Ministerului Industriei și Comerțului, publicată în „Monitorul Oficial” Nr. 246 din 24 octombrie 1947, a luat unele *decizii* drastice privind conducerea instituției: începând cu data de 4 noiembrie 1947 a retras *dreptul de semnătură*, atât pentru sediul central, cât și pentru toate sucursalele și agențiile băncii, acordat pentru

⁶⁹ *Ibidem*, f. 2, 7.

Gheorghe Cantacuzino, Mihail Dumitrescu și Dumitru Iordan; în schimb, de la aceeași dată i-a numit pe Niculae Gaspard (director al creditelor la B.N.R.) în funcția de *director general* al băncii și pe Constantin Coțianu (fost inspector general al Băncii Naționale a României) în funcția de *director* al băncii, cu drept de semnătură valabil pentru sediul central și pentru toate sucursalele sau agențiile Băncii Românești. Era evidentă încercarea de preluare a controlului băncii amintite de către B.N.R., parte a planului vizând etatizarea sistemului bancar, aflat, încă, într-o proporție destul de mare, sub influența unor membri marcanți ai P.N.L.-Brătianu⁷⁰.

În documente au fost consemnate și unele modificări apărute în *conducerea* sucursalei Lugoj a Băncii Românești în perioada 1946–1947. De pildă, la începutul anului 1946 activitatea sucursalei era gestionată de către Gheorghe Cinca (director), Teodor Ioanid (prim-procurist) și Ioan Lupu (procurist). În același timp, câțiva reprezentanți ai Centralei aveau drept de semnătură pentru toate sucursalele și agențiile băncii: Emanoil Tomescu (subdirector adjunct); Matei Irescu și Dan Condescu (prim-procuriști); Evanghelie Antoniu, Constantin Oprescu și Nicolae Dinu (procuriști). În luna iulie 1947 Gheorghe Cinca a devenit prim – procurist în Centrală, Coriolan Stoicănescu fiind desemnat în calitate de *director* al sucursalei Lugoj⁷¹.

Majoritatea sucursalelor și agențiilor Băncii Românești, printre care și sucursala Lugoj, s-au desființat în lunile mai – iunie 1948, în preajma naționalizării.

„Banca Timișoarei” S.A. Timișoara – Sucursala Lugoj⁷² a fost înființată la 27 august 1927, prin *fuziunea* cu fosta Bancă Comercială S.A. din Lugoj al cărei activ și pasiv a fost preluat, oferindu-se, pentru 20 de acțiuni ale Băncii Comerciale S.A. (cu valoarea nominală a 100 lei/buc.), câte 3 acțiuni la „Banca Timișoarei” S.A. Timișoara (cu valoarea nominală a 250 lei/buc.). Această transformare a fost înregistrată în Registrul bancar de pe lângă Camera de Comerț și Industrie din Lugoj, la data de 6 septembrie 1935.

Sucursala amintită a apelat, de mai multe ori, la *credite* din partea Băncii Naționale:

- 250.000.000 lei (mai 1946), sumă necesară pentru satisfacerea cererilor de împrumut

⁷⁰ *Ibidem*, f. 39.

⁷¹ *Ibidem*, f. 29, 36.

⁷² Serviciul Arhive și Muzeu al B.N.R., *fond Proces-verbale ale Consiliului de Administrație B.N.R.*, d. 99/1946, f. 51, 185; *Ibidem*, d. 100/1946–1947, f. 289; *Ibidem*, d. 103/1947–1948, f. 47.

venite de la firmele industriale și instituțiile publice din zonă, în vederea procurării de materii prime și recuperării contravalorii mărfurilor furnizate în baza prevederilor Convenției de Armistițiu.

- 300.000.000 lei (septembrie 1946), pentru întărirea poziției sale pe piața financiară.
- 10.000.000.000 lei pentru sucursalele din Lugoj și Oravița (mai 1947), credit destinat să satisfacă numeroasele cereri de împrumut din partea întreprinderilor industriale din localitățile amintite, în vederea aprovizionării cu materii prime și acoperirii cheltuielilor de regie.
- 380.000 lei (decembrie 1947), pentru finanțarea „Fabricii Textile Eșelnița” – P. Gârlișteanu, L. Strausz & Co. Eșelnița (Orșova).

Până în anul 1940 sucursala din Lugoj a băncii amintite nu a creat, nu a participat și nu a ajutat – cu fonduri mai însemnate – nici o întreprindere industrială sau comercială, neavând participații la nici o întreprindere. De asemenea, a contribuit – în foarte mică măsură – la opere de binefacere, această atribuție aparținând exclusiv Centralei sale din Timișoara⁷³.

Situația Centralei s-a complicat foarte mult în anii 1941–1946, datorită plasamentelor nesigure pe piața de capital și a insuficienței fondurilor alocate investițiilor. *Cele mai importante întreprinderi* finanțate de banca timișoreană erau: „Kandia” S.A., „Helicon” S.A., Uzinele „Dura” S.A., „Industria Lânii” S.A., „Fabrica Unită de Lacuri și Vopsele” S.A., „Kawe” S.A., „Timiș” S.A., „Florida” S.A., „Textim” s.i.n.c., „Gea Krayer” S.A., „Texta” S.A. etc.

Într-o cerere adresată guvernatorului B.N.R. la 22 ianuarie 1947, banca timișoreană solicita aprobarea pentru *majorarea cadrului său de reescont* cu suma de 7 miliarde lei, care urma să fie distribuită Centralei și sucursalelor sale (București, Oravița și Lugoj). Această majorare era determinată de epuizarea fondurilor băncii, iar nevoia – mereu crescândă – a industriilor afiliate băncii și a celorlalte industrii din localitate necesita fonduri importante pe care banca timișoreană trebuia să le pună la dispoziție. Conducerea băncii amintite spera să obțină următoarele *sume*, considerate indispensabile pentru dezvoltarea sa: Centrala din Timișoara și sucursala din București – câte 3 miliarde lei fiecare, respectiv sucursalele din Oravița și Lugoj – câte 500 milioane lei fiecare⁷⁴.

În urma alocării acestei sume impresionante din partea Băncii Naționale, sucursala Lugoj a „Băncii

⁷³ S.J.T.A.N., *fond Banca Națională a României – sucursala Lugoj*, d. 84/1939–1948, f. nenumerotată.

⁷⁴ *Ibidem*, f. nenumerotată.

Timișoarei” S.A. a reușit să acorde, în primele 6 luni ale anului 1947, un număr de 31 de credite, în valoare totală de 3.735.015.000 lei. Marea majoritate a acestora erau îndreptate spre industrie (3.250.655.000 lei), cu precădere cea textilă, de credite mult mai reduse beneficiind comerțul (401.360.000 lei) și agricultura (22.000.000 lei)⁷⁵.

Politica de creditare promovată de sucursala amintită a continuat până la sfârșitul anului 1947, deși B.N.R. s-a implicat tot mai mult în activitatea băncii, blocând unele fonduri și aplicând ipotecii pe bunurile sale, invocând falimentul iminent al acesteia, datorat unor măsuri eronate adoptate de conducerea instituției bancare, cu impact devastator în plan financiar⁷⁶.

„*Creditul Bănățean*”, *Institut de Credit și Economii Lugoj* s-a înființat în luna martie 1921, printre *fondatorii* săi numărându-se personalități locale, care se bucurau de un real prestigiu în comunitate: Antoniu Mocsonyi, Caius Brediceanu, dr. Valeriu Branște, dr. Tiberiu Brediceanu, episcopii Traian Budescu și Traian Frențiu, arhierii Filaret Musta și Ioan Boroș, dr. George Dobrin, Ionel Mocsonyi și Emanuil Ungurianu.

Banca menționată a apelat, de mai multe ori, la *credite* din partea Băncii Naționale:

- 8.000.000 lei (octombrie 1945), deoarece împrumuturile solicitate de firmele industriale din localitate depășeau cu mult posibilitățile sale proprii.
- 10.000.000 lei (februarie 1946), credit acordat pe termen lung, pentru „a contribui la propășirea micilor industriași, meseriași, comercianți etc.” din regiune.
- 20.000.000 lei (aprilie 1946), credit pe termen lung, pentru satisfacerea numeroaselor cereri ale clientelei sale, formată – cu precădere – din mici comercianți și agricultori din localitate.
- 10.000.000 lei (iunie 1946), credit pe termen lung, pentru a putea răspunde favorabil cererilor de împrumut adresate de multe firme industriale din zonă.
- 32.000.000 lei (septembrie 1946), credit pe termen lung, în vederea finanțării agriculturilor din regiune, pentru aprovizionarea acestora cu nutreț pentru vite.
- 100.000.000 lei (noiembrie 1946), pentru sprijinirea ramurilor economice din zonă.
- 100.000.000 lei (februarie 1947), pentru susținerea firmelor industriale lugojene.
- 350.000.000 lei (mai 1947), pentru sprijinirea agriculturilor, cu ocazia campaniei de

primăvară și pentru susținerea financiară a micilor meseriași din localitate.

- 500.000.000 lei (iunie 1947), sumă destinată exclusiv agriculturilor din zonă⁷⁷.

Banca amintită a fost afectată destul de mult de criza economică, datorită fondurilor insuficiente aflate la dispoziția sa. Falimentul instituției a fost evitat în ultimul moment, Banca Națională a României acordându-i – în anul 1931 – un împrumut fără dobândă, de peste 4 milioane lei, cu menirea de a restitui capitalurile deponenților îngrijorați de soarta economiilor lor, însă redresarea activității sale era condiționată de majorarea dobânzii, cu cel puțin 10 %, la împrumuturile alocate de bancă solicitorilor reprezentând diverse categorii sociale⁷⁸.

Conform statutului adoptat în 1940, *capitalul social* al instituției bancare era de 10 milioane lei, împărțit în 20.000 acțiuni nominative a câte 500 lei fiecare. *Consiliul de Administrație* era compus din 9–15 membri, aleși de adunarea generală ordinară pe termen de cinci ani. Membrii Consiliului de Administrație erau obligați să depună, la intrarea în funcție, o garanție de 1/200 din capitalul social în acțiuni ale băncii, aflate în proprietatea lor, acțiuni care nu puteau fi restituite decât în condițiile prevăzute de legea pentru organizarea și reglementarea comerțului de bancă⁷⁹.

Cu toate că situația băncii s-a redresat în anii 1941–1943, o serie de fonduri fiind direcționate spre această instituție de credit, cu capital exclusiv românesc, în cadrul politicii de „românizare” promovată de regimul antonescian, la sfârșitul anului 1943 banca amintită avea de recuperat *creanțe în conversiune*, în cotă redusă, în valoare de 2.316.847 lei, obținând un *beneficiu net* de 162.219 lei, o sumă destul de mică⁸⁰.

La finele anului 1944, *conducerea* băncii a cunoscut unele modificări, determinate de retragerea unor membri și de implicarea reprezentanților din teritoriu ai coaliției de guvernare în activitatea sa. Astfel, din *Consiliul de Administrație* făceau parte I. Harambașa (președinte), I. Popovici și N. Lupu, *Consiliul de Cenzori* fiind reprezentat de: N. Turcu (președinte), C. Stan și O. Vișan. Printre *acționarii*

⁷⁷ Serviciul Arhive și Muzeu al B.N.R., *fond Procese-verbale ale Consiliului de Administrație B.N.R.*, d. 98/1945–1946, f. 42, 180, 277; *Ibidem*, d. 99/1946, f. 69, 207; *Ibidem*, d. 100/1946–1947, f. 4, 143, 272; *Ibidem*, d. 101/1947, f. 148; S.J.T.A.N., *fond Banca Națională a României – sucursala Lugoj* d. 73/1938–1948, f. nenumărată.

⁷⁸ *Ibidem*, d. 73 a/1938 – 1948, f. nenumărată.

⁷⁹ *Ibidem*, d. 73/1938 – 1948, f. nenumărată.

⁸⁰ *Buletinul Oficial Bancar*, București, anul VIII, nr. 30, 12 aprilie 1944, 253–254.

⁷⁵ *Ibidem*, f. nenumărată.

⁷⁶ *Ibidem*, f. nenumărată.

institutiului de credit figurau: banca „Cărășana” S.p.A. Lugoj – 25.134 buc. acțiuni, dr. Ionel Dobrin (liber-profesionist) – 2.695 buc. acțiuni și Ioan Lupu (agricultor) – 1.800 buc. acțiuni, dintr – un total de 40.000 de acțiuni. Banca avea încă destul de mulți *deponenți*, de diverse profesii, care-i asigurau stabilitatea pe piața financiară: liber – profesioniști – 536.108 lei, meseriași – 170.380 lei, industriași – 150.680 lei, funcționari – 70.760 lei, agricultori – 27.680 lei etc, *valoarea depunerilor* însumând 1.029.857 lei⁸¹.

În anul 1945 au intervenit noi schimbări în conducerea băncii, factorul politic jucând un rol determinant. Astfel, ședința comună a Consiliului de Administrație și a Consiliului de Cenzori din 18 iunie 1945 a luat act de demisia lui Ioan Harambașa din calitatea de *președinte al Consiliului de Administrație*, în locul său fiind desemnat lugojeanul Ioan Honoș⁸².

Situația economică dificilă a țării s-a reflectat și în sectorul bancar, institutul „Creditul Bănățean” fiind afectat în mod direct. În consecință, Adunarea Generală Extraordinară a băncii amintite, întrunită în ședință la 15 iulie 1946, a hotărât *majorarea capitalului social* de la 10 milioane lei la 25 milioane lei, prin emiterea a 3.000 acțiuni în valoare nominală de 5.000 lei fiecare, Consiliul de Administrație fiind autorizat să majoreze succesiv capitalul social până la suma de 200 milioane lei. Acționarii vechi aveau întâietate la preschimbarea acțiunilor. Termenul – limită inițial de subscriere a acțiunilor (15 septembrie 1946) a fost prelungit până la 15 noiembrie 1946, datorită numerarului insuficient⁸³.

Numărul acționarilor băncii a crescut în cursul anului 1947, datorită implicării în operațiuni ample de creditare a sectoarelor economice din zonă. Cele 20.000 de acțiuni ale instituției bancare amintite aparțineau, în mare parte, societății „Cărășana” și altor bănci din localitate (13.772 acțiuni), dar și unor liber – profesioniști, precum: dr. Dobrin (Lugoj) – 1.407 acțiuni, dr. Purcariu (Timișoara) – 155 acțiuni, dr. Petric (Bocșa Montană) – 100 acțiuni, dr. Popovici (Bocșa Montană) – 200 acțiuni și Traian Vuia (Timișoara) – 200 acțiuni⁸⁴.

Creditarea unor ramuri economice era condiționată, însă, de suplimentarea capitalului social. În

acest sens, la ședința Consiliului de Administrație a băncii amintite din 28 iulie 1947 s-a decis *majorarea capitalului social* la 200 milioane lei, iar Adunarea Generală Extraordinară din 2 august 1947 s-a declarat de acord cu propunerea de majorare a capitalului social până la suma de 1 miliard lei. Desigur, această măsură s-a dovedit benefică pentru instituția bancară lugojeană⁸⁵.

Din păcate, nu deținem informații privind activitatea băncii în primul semestru al anului 1948.

În anii 1944 –1945 importanța băncilor din județul Severin s-a diminuat considerabil, datorită devalorizării accelerate a monedei naționale și a orientării firmelor industriale și comerciale spre alte surse de creditare. Cu toate impedimentele arătate mai sus, pe cuprinsul județului Severin își desfășurau activitatea numeroase bănci, majoritatea concentrate în orașele Lugoj și Caransebeș, unele dintre acestea redeschizându – și porțile în timpul regimului antonescian: „Banca Comerțului” S.A. Craiova – sucursala Lugoj; „Făgețana”, Institut de Credit și Economii S.A. Făget; „Banca Caraș – Severinului” S.A. Lugoj; Banca „Albina”, Institut de Credit și Economii S.A. Sibiu – sucursala Lugoj; „Creditul Bănățan” S.A. Lugoj; „Pârrovana” S.p.A. Pârvoava, Institut de Credit și Economii; „Banca Graniței” S.A. Caransebeș; „Cărășana”, Casă de Economii Lugoj; „Craina” S.p.A. Teregova, Institut de Credit și Economii; „Banca Poporală”, Institut de Credit și Economii S.A. Caransebeș – cu sucursale la Teregova și Mehadia (jud. Severin), Bozovici (jud. Caraș), Buziaș (jud. Timiș) și expoziții la Sacul și Eșelnița (jud. Severin); „Banca Banatului”, Institut de Credit, Economii și Comerț S.A. Caransebeș; Banca „Economul” S.A. Iablanița; „Prima Cassă de Păstrare” S.p.A. Caransebeș; Banca Agrară Cluj – sucursala Lugoj; „Băncile Bănățene Unite” Arad – sucursala Lugoj; Banca de Credit S.p.A. Orșova; Banca de Credit și Comercială Română S.A. Făget; Banca din Făget S.p.A.; „Comuna” S.A. Căvăran, Institut de Credit și Economii; „Mehadia”, Cassă de Păstrare S.p.A. Mehadia; „Munteana”, Cassă de Păstrare S.p.A. Cornereva; Banca Națională a României – Agenția Lugoj; „Banca Timișoarei” S.A. Timișoara – sucursalele Lugoj și Orșova etc.

În perioada 1946–1948 instituțiile bancare au alocat credite substanțiale și pentru întreprinderile industriale de pe raza județului Severin, în vederea achiziționării de materii prime și utilaje performante.

Nu trebuie omise nici *societățile de asigurări*, care se străduiau să rezolve – prin mijloace specifice

⁸¹ S.J.T.A.N., fond Banca Națională a României – sucursala Lugoj, d. 73/1938–1948, f. nenumărată.

⁸² Buletinul Oficial Bancar, București, anul IX, nr. 62, 4 august 1945, 517.

⁸³ Ibidem, anul X, nr. 64, 10 august 1946, 503; nr. 74–76, 21 septembrie 1946, 641; nr. 85–87, 30 octombrie 1946, 695.

⁸⁴ S.J.T.A.N., fond Banca Națională a României – sucursala Lugoj, d. 73 a/1938 – 1948, f. nenumărată.

⁸⁵ Buletinul Oficial Bancar, București, anul XI, nr. 97–100, 13 decembrie 1947, 865.

– problemele de natură materială ale locuitorilor din zonă: „*Dacia România*” – sucursalele Lugoj și Orșova; „*Franco-Româna*” – agenția Lugoj; „*Steaua României*” – agenția Lugoj și sucursala Caransebeș; „*Minerva*” – sucursala Lugoj; „*Urania*” – agenția Caransebeș ș.a.m.d.

În mediul rural din județul Severin erau desemnate o serie de *bănci populare* depinzând direct de Federala „Lugojana” din Lugoj, aflate sub îndrumarea Institutului Național al Cooperăției, de fapt controlate îndeaproape de către stat: „*Plugarul Sinteștean*” (comuna Sintești), „*Soarele*” (comuna Cireșul), „*Granița*” (comuna Teregova), „*Luceașărul*” (comuna Mehadia), „*Economia*” (orașul Orșova), „*Timișul*” și *Banca Populară a Învățătorilor* (orașul Lugoj). Băncile populare erau menite să vină în sprijinul agricultorilor, acordându-le credite – în condiții avantajoase – pentru achiziționarea de semințe, unelte agricole etc. În cursul anului 1945 INCoop-ul a acordat câteva credite, prin intermediul băncilor populare și a sucursalei Lugoj a Băncii Naționale, pentru refacerea agriculturii din județul Severin, afectată profund de război și de prevederile Convenției de Armistițiu. De asemenea, la sfârșitul anului 1945, datorită crizei financiare în care se zbătea INCoop-ul și în așteptarea unor noi reglementări privind sfera sa de activitate, au fost anulate creditele inițiale acordate unor bănci populare severinene. Evident, creditarea agriculturii severinene a fost o prioritate pentru băncile populare și în anii 1946–1948, după reorganizarea lor și primirea unui sprijin mai substanțial din partea statului, prin intermediul Institutului Național al Cooperăției.

În perioada studiată, băncile și instituțiile de credit din județul Severin au încercat, în limita posibilităților, să crediteze alte sectoare economice, cu prioritate agricultura și industria, în condițiile crizei profunde în care se afla și regiunea respectivă.

LA SITUATION FINANCIÈRE-BANCAIRE DANS LE DÉPARTEMENT DE SEVERIN

(1944–1948) (I)

(Résumé)

L'étatisation de la Banque Nationale de la Roumanie a représentée la première étape vers la désorganisation du système bancaire de notre pays et vers la dénatura-tion des fonctions normales du crédit bancaire et, en même temps, du capital bancaire.

La réforme monétaire n'a pas représentée, donc, une surprise, la population roumaine rongéant son frein à établir la date et les règles d'échange.

Pendant les années 1944–1945 l'importance des banques du département de Severin s'est diminuée considérablement, grâce à la dévalorisation rapide de la monnaie nationale et à l'orientation des firmes industrielles et commerciales vers des autres sources du crédit.

Malgré les phénomènes négatifs décrits là-dessus, dans le département de Severin il y avait de nombreux banques, les-uns réfondés pendant le régime du maréchal Antonescu.

Les banques populaires étaient destinés à aider les agriculteurs, en fournissant des crédits avantageux pour l'achat des outils agricoles, des grains, etc.

À la fin de l'année 1945, dans le département de Severin activait un nombre de sept banques populaires, étroitement liés à la Fédérale «Lugojana» de Lugoj. Pendant l'année 1945 l'Institut National de la Coopération a accordé quelques crédits, par l'intermédiaire des banques populaires et de la succursale Lugoj de la Banque Nationale, pour la refonte de l'agriculture dans le département de Severin, profondément affectée par la seconde guerre mondiale et par l'application de la Convention d'Armistice.

Évidemment, le crédit de l'agriculture de Severin a été une priorité pour les banques populaires pendant les années 1946–1948, en même mesure, après la réorganisation de ceux-ci et l'accueil d'un appui d'état plus substantiel, par l'intermédiaire de l'Institut National de la Coopération.

Des autres institutions bancaires ont attribué des crédits substantiels, aussi, pour les entreprises industrielles du département de Severin, pour procurer des matières primes et des outillages de performance.

En conclusion, pendant la période 1944–1948, les banques et les institutions de crédit du département de Severin ont essayé, dans la limite du possible, à créditer des autres domaines économiques, prioritairement l'agriculture et l'industrie, malgré la crise profonde qui affectait, en même temps, la région étudiée.